

Karelia-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK)

Asumisvalmennuksen kehittäminen Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistyksessä

Henna Arresto

Opinnäytetyö, joulukuu 2023

www.karelia.fi

OPINNÄYTETYÖ
Joulukuu 2023
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä
Henna Arresto

Nimeke
Asumisvalmennuksen kehittäminen Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistyksessä

Toimeksiantaja
Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys (Josna) ry.

Tiivistelmä

Asunnottomuus vaikuttaa nuoren elämään negatiivisesti ja pitkittyessään se on vakava syrjäytymistekijä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli vähentää nuorten asunnottomuutta, asunnottomuusriskiä ja asumisen haasteita. Tavoitteena oli kehittää Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistykselle (Josna) asumisvalmennuksen prosessin rakennetta ja sisältöjä. Asumisvalmennusta käytetään lisäämään itsenäistymisikäisten nuorten tietoa, taitoja ja valmiuksia asumisesta itsenäisen asumisen onnistumiseksi.

Opinnäytetyön prosessia ohjasi toimintatutkimuksellinen spiraalimalli. Kehittämistyöhön osallistuivat yhteiskehittämisen periaatteiden mukaisesti kohderyhmän edustajat, eli itsenäistymisvaiheessa olevat nuoret sekä tulevien asumisvalmennuksien ohjaajat, eli Josnan nuorisoasumisen ammattilaiset. Yhteiskehittäminen tapahtui kehittämispajoissa, joissa valittiin, arvioitiin ja jatkokehitettiin olemassa olevia asumisohjausmateriaaleja.

Osallistujat tuottivat tietoa, jonka yhteiseksi nimittäjäksi asumisvalmennuksen toteutustapojen osalta tunnistettiin sosiaalipedagogisen työtteen ominaispiirteet. Opinnäytetyön tuotoksena kehitettiin asumisvalmennuksen rakenne, ohjaajan opas ja sisältöjä valmennukseen.

Jatkotutkimus- ja kehittämisaiheina voisivat olla asumisvalmennuksen koettu hyöty valmennusten käynnistyttyä, valmennuksen räätälöinti maahanmuuttajataustaisille nuorille sekä asumisneuvonnan alueelliset järjestämisen tavat kunnille myönnetyn asumisneuvonnan tuen myötä.

Kieli
suomi

Sivuja 61
Liitteet 2
Liitesivumäärä 2

Asiasanat
asumisvalmennus, asunnottomuus, nuoret, asuminen, itsenäistyminen

THESIS
December 2023
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600 (switchboard)

Author
Henna Arresto

Title
Developing Residential Coaching in Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys

Commissioned by
Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys

Abstract

Homelessness negatively affects the life of a young person, and if it continues for a long period, it is a severe factor of marginalization. The aim of this thesis was to reduce homelessness of young people, the risk of it, and challenges of housing. There was a goal of developing structures and contents of a residential coaching process for Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys (Josna). The residential coaching is used to increase the knowledge, skills, and readiness of housing for young people in the age of getting independent to make sure their independent residency will succeed.

The process of creating the thesis was guided by the spiral model of action research method. Following the principles of co-development, the development work was carried out by representants of the target group, i.e., young people getting independent, and the counsellors of the new residential coaching – the professionals of Josna youth housing. The co-development took place in workshops, in which materials of residential guidance were chosen, evaluated, and developed further.

The participants produced material for residential coaching. Later, the features of social pedagogic working scheme were recognised to be the common nominator of the good practices. As an output of the thesis process, a structure of residential coaching, a manual for the counsellor, and contents of the guidance were created.

Benefits of this residential coaching, customizing the coaching for immigrant young people, and areal methods of organizing the residential guidance after granting guidance support for the municipalities could be seen as subjects of further studies.

Language
Finnish

Pages 61
Appendices 2
Pages of Appendices 2

Keywords
residential coaching, homelessness, young people, getting independent

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Nuorten asuminen ja asunnottomuus	6
2.1	Itsenäistymisen elämänvaihe ja omilleen muutto	6
2.2	Tuen tarve omilleen muutettaessa	7
2.3	Asunnottomuus	9
3	Asunnottomuustyö	10
3.1	Asunnottomuuden ehkäisemisen rakenteita	10
3.2	Asumissosiaalinen työ	11
3.3	Asumisohjaus ja -neuvonta	12
4	Asumisvalmennuksen kehittämisen teoreettiset lähtökohdat	15
4.1	Sosiaalipedagoginen työote	15
4.2	Sosiaalinen vahvistaminen	16
5	Aiempia tutkimuksia ja opinnäytetöitä	17
6	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	20
6.1	Tarkoitus, tavoite ja tuotos	20
6.2	Toimeksiantaja	20
7	Menetelmälliset valinnat	21
7.1	Toimintatutkimuksellinen prosessi	21
7.2	Toiminnallinen opinnäytetyö	25
7.3	Osallisuus	25
7.4	Tiedonhankinnan ja -tuotannon menetelmät	27
7.5	Arviointi	30
8	Asumisvalmennuksen kehittämisen vaiheet	33
8.1	Lähtökohdat, käynnistysvaihe ja ammattilaisten työpaja	33
8.2	Nuorten kehittämispajat	36
8.3	Prosessin sivupolut ja päätösvaihe	37
9	Asumisvalmennus	38
9.1	Yhteiskehittämisessä syntynyt tieto ja tehdyt johtopäätökset	38
9.2	Rakenne ja sisältö	42
9.3	Tavoitteiden asettaminen, arviointi ja kehittäminen jatkossa	47
10	Pohdinta	49
10.1	Johtopäätökset	49
10.2	Luotettavuus ja eettisyys	52
10.3	Ammatillinen kehittyminen	55
10.4	Jatkotutkimus- ja kehittämisaiheita	55
	Lähteet	57

Liitteet

- Liite 1 Ammattilaisten kehittämispajan kysymykset
- Liite 2 Nuorten kehittämispajan kysymykset

1 Johdanto

Nuorten asunnottomuuden ehkäiseminen ja vähentäminen on tärkeää. Asunnottomuus heijastuu nuorilla muuhun elämään vaikeutena opiskella, työllistyä tai huolehtia hyvinvoinnistaan. Pitkittyessään asunnottomuus on vakava syrjäytymistekijä. Nuoren päihteiden käyttö, huono koulumenestys tai mielenterveyden haasteet jo peruskoulun päättymisiässä voivat enteillä myöhempää asunnottomuutta. (Fröjd, Marttunen & Kaltiala-Heino 2012, 232, 238–241; Helsingyaho, Irjala & Timonen 2020, 14, 17–18.)

Vuonna 2022 Suomessa oli 815 alle 25-vuotiasta asunnottomia nuorta Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n selvitysten mukaan. Yksineläviä asunnottomia kokonaisuudessaan oli 3 686 henkeä. On arveltu, että todellinen asunnottomien nuorten määrä on tilastoihin nähden jopa kolminkertainen. (Kaakinen 2023, 6.) Vaikka kokonaisuutena asunnottomien määrä on vähentynyt, alle 25-vuotiaiden nuorten asunnottomuus on kuitenkin lisääntynyt parin viime vuoden ajan (Kaakinen 2023, 6). Asunnottomuuden vähenemisellä on lukuisia positiivisia vaikutuksia nuorten itsensä, heidän lähipiirinsä, muiden kansalaisten ja koko yhteiskunnan näkökulmasta merkittävien taloudellisten säästöjen lisäksi (Ympäristöministeriö 2011, 90).

Tämän toiminnallisen opinnäytteen tarkoituksena on osaltaan olla vähentämässä nuorten asunnottomuutta, asunnottomuusriskiä ja asumisen haasteita. Tavoitteena oli kehittää Joensuun seudun nuorisosasuntoyhdistykselle (Josna) asumisvalmennuksen prosessin rakennetta ja sisältöjä. Asumisvalmennusta käytetään lisäämään itsenäistymiskäisten nuorten tietoja, taitoja ja valmiuksia asumisesta itsenäisen asumisen onnistumiseksi. Kehittämistyöhön osallistuivat yhteiskehittämisen periaatteiden mukaisesti kohderyhmän edustajat, eli itsenäistymisvaiheessa olevat nuoret sekä tulevien asumisvalmennuksien ohjaajat, eli Josnan nuorisosasumisen ammattilaiset.

2 Nuorten asuminen ja asunnottomuus

2.1 Itsenäistymisen elämänvaihe ja omilleen muutto

Nuoruus on ikävaihe, joka asettuu lapsuuden ja aikuisuuden väliin. Nuoruuden ajanjaksolle on monia määritelmiä. Lapsuuden katsotaan taittuvan nuoruudeksi noin 12 ikävuoden täytyttyä (Aalberg & Siimes 2007, 67). Nuorisolaki (1285/2016) määrittää Suomessa nuoriksi alle 29-vuotiaat. Josna työskentelee pääsääntöisesti nuorten ja nuorten aikuisten kanssa, jotka ovat iältään 16–(30)35-vuotiaita (Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys 2023a).

Nuoruuteen kuuluu lukuisia kehitystehtäviä, jotka tähtäävät itsenäisyyden saavuttamiseen ja aikuisuuden elämänvaiheeseen. Näitä kehitystehtäviä (esim. Havighurstin mukaan) ovat lapsuuden perheestä irtaantuminen, itsenäisyyden vahvistuminen, kouluttautuminen, työelämään suuntautuminen ja valmistautuminen omaan perhe-elämään (Kuusinen 1997, 311). Aalberg & Siimes (2007) kuvaavat nuoruuden itsenäistymisen matkan kulkevan ensin ikätovereihin samaistuen ja turvautuen, sitten omaa identiteettiä rakentaen ja lopulta vanhempansa uudelleen kohdaten, aikuisella tasolla. (Aalberg & Siimes 2007, 67–68.)

Asumisen suhteen nuoruuden voidaan ajatella jakaantuvan kahteen osaan, 18–23-vuotiaiden itsenäistymisvaiheeseen ja 24–29-vuotiaiden vakiintumisvaiheeseen. (Aho, Myllymäki, Sandqvist & Strandell 2021, 11). Yleisesti nuoruus elämänvaiheena on pidentynyt. Nuoret muuttavat lapsuudenkodistaan aiempaa nuorempina ja ensimmäisen lapsen saanti-ikä on noussut jo lähelle 30:tä ikävuotta. (Juntto 2010, 10.)

Lapsuuskodista poismuutto tapahtuu suomalaisnuorilla yleisimmin 18–20 vuoden iässä. Keskeisimmät syyt poismuutolle ovat halu itsenäistyä (86 %) ja muutto opiskelun vuoksi (54 %). Seurustelukumppanin tai puolison kanssa yhteen muutto on poismuuton syynä neljäsosalle (24 %). Pieni osa nuorista muuttaa syistä, jotka liittyvät esimerkiksi huonoihin väleihin kotona tai esimerkiksi vanhemman muuttoon toiselle paikkakunnalle tai pienempään asuntoon. (Aho

ym. 2021, 30–31.) Itsekseen muuttamisen ajankohdassa on alueellisia eroja. Osittain niitä selittävät toisen asteen opiskelumahdollisuuksien etäisyys. Aluehallintoviraston selvityksen (2016) mukaan Itä-Suomessa vain 73 % nuorista pääsi lukioon alle 10 kilometrin päähän kotoaan. Ammatilliseen koulutukseen alle 10 kilometrin päähän pääsi vain 62 % itäsuomalaisista nuorista. (Custódio 2020, 8.) Pohjois- ja Itä-Suomessa korostuukin muihin alueisiin verrattuna erityisesti 16-vuotiaana kotoaan poismuuttaneiden osuus (Aho, ym. 2021, 30).

Osa itsenäistymisikäisistä nuorista asuu silti kotona vapaaehtoisesti tai olosuhteiden pakosta. Vanhempien luona asumisen syinä on useimmiten se, että siten asuminen tulee nuorelle halvemmaksi. Lisäksi lapsuuskodissa asumista puoltaviksi syiksi nuoret mainitsevat turvallisuuden, opintojen kesken olemisen tai sen, etteivät vielä koe pärjäävänsä yksinään. Osa nuorista on kokenut syrjintää asunnon haussa iän, kielen tai etnisyytensä vuoksi. Myös huoli yksinäisyydestä itsenäisesti asuessa hidastaa nuorten lähtöä lapsuudenkodistaan. (Aho, ym. 2021, 36–37.)

Suurin osa nuorista asuu ensimmäisessä omassa kodissaan yksin. Yksinasuminen on yleistynyt huomattavasti viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana. Solu- ja yhteisasuminen on menettänyt suosiotaan vuosi vuoden jälkeen. Pääsääntöisesti nuoret asuvat kaupungeissa ja asuminen keskittyy kasvukeskiksiin. Asumismuodoista yleisin on vuokra-asuminen ja 77 % nuorista asuukin vuokralla. (Aho ym. 2021, 19, 30–31.)

2.2 Tuen tarve omilleen muutettaessa

Nuoret tarvitsevat monenlaista tietoa ja tukea itsenäistymisvaiheessa. Alle 30-vuotiaille suunnatun neuvonta- ja ohjauspisteen, Ohjaamon, toimijoilta kysyttäessä yleisimmät nuorten kanssa tapaamisilla käsiteltävät asumisen asiat ovat: 1. asunnon hakeminen (itsenäistyminen, asunnottomuus, asunnon vaihto), 2. asumisen perustaidot ja arjen hallinta (siivoaminen, laskut, ruoanlaitto) sekä 3. asuminen ja talous (toimeentulotuki, vuokravelat, vuokravakuus). Ilman ajanvarausta Ohjaamoon tulleet nuoret ovat kaivanneet pääasiassa neuvoja asunnon

hankkimisessa ja asumiskustannuksiin varautumisessa sekä konkreettista tukea asuntohakemusten tekemisessä. (Aho ym. 2020, 120.) Myös nuoret itse toivovat saavansa ohjausta itsenäistymisen ja asumisen asioihin enemmän. 16-vuotiailta kysyttäessä itsenäisessä asumisessa suurimmaksi huolenaiheeksi nousivat raha-asiat. Nuoria mietitytti rahan riittäminen, budjetin suunnittelu, etuuksien hakeminen sekä muut hoidettavat paperiasiat. (Custódio 2020, 23.)

Vanhemmat pääsääntöisesti tukevat ja auttavat kotoa pois muuttavia nuoria eri tavoin. Kaikki nuoret eivät kuitenkaan aloita itsenäistä elämäänsä muuttamalla pois lapsuudenkodistaan. Sijaishuollossa kasvaneilla nuorilla ei yleensä ole täysi-ikäistyessään muuta vaihtoehtoa kuin muuttaa heti omilleen, jolloin ajan kohta ei ole nuoren päättämä. (Custódio 2020, 11.) Sijaishuollosta muuttavilla nuorilla täysi-ikäistyminen on merkittävämpi rajapyykki kotona asuviin ikätove-reihinsa verrattuna vastuun lisääntyessä ja vapauden ollessa yhtäkkiä aiempaa suurempi. Osa näistä nuorista on kokenut, että on joutunut itsenäistymään liian äkkiä ja kontrastin siten olleen aiempaan yhteisölliseen asumiseen liian suuri.

Tarvittavan tuen puute ja aiempien aikuiskontaktien katkeaminen on aiheuttanut ajalehtimistä tai päihteiden käyttöä itsenäistymisvaiheessa. (Groop 2021, 282, 258.) Sijaishuollosta aikuistuvilla on todettu (Dixonin 2008 mukaan) ylipäänsä olevan suurempi riski kokea vaikeuksia aikuisuuteen siirtymisessä. Itsenäistymisen heidän kohdallansa oletetaan (Höjerin & Sjöblomin 2014) mukaan myös tapahtuvan lyhyemmässä ajassa ja nuoremmalla iällä kuin kotoa itsenäistyville. (Groop 2021, 262.) Oman elämän rakentamista ja omillaan oloa tukevia tekijöitä sijaishuollossa kasvaneille nuorille ovat ”oman jutun” löytäminen, työ- tai opiskeluelämään kiinnittyminen, ystävien tai seurustelukumppanin tuki ja yhteys luotettavaan aikuiseen. (Groop 2021, 259.)

Herranen, Määttä & Souto (2015) muistuttavat, että arjen taitojen opetusta tulisi järjestää enemmän toisen asteen oppilaitoksissa tai nuorten vapaa-ajalla. Opiskelemaan lähteneillä ja siksi varhain itsenäistyneillä nuorilla ei vielä ole riittäviä arjen taitoja (päivärytmi, talous- ja pankkiasiat, kodinhoito, sosiaaliset taidot), eikä toisaalta paikkoja, missä niitä voisi vahvistaa. Tämä vaikuttaa heikentävästi myös opintojen etenemiseen ja niihin sitoutumiseen. Herranen ym. (2015) ehdottavat lääkkeeksi kokonaiskoulupäivän rakentamista yhteistyössä

järjestökentän ja työelämän kanssa tai peruskouluihin vietyjä arjen taitojen opintokokonaisuuksia. (Herranen ym. 2015, 70.)

2.3 Asunnottomuus

Suomessa oli vuoden 2022 lopussa tilastojen mukaan 3 686 yksin elävää asunnottomia. Pitkäaikaisasunnottomia heistä oli 1133. Alle 25-vuotiaita asunnottomia oli 815, joka on yli viidesosa kaikista asunnottomista. Nuorten asunnottomuus oli lisääntynyt 104 henkeä edellisvuoteen verrattuna. (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA 2023, 3, 6, 8.) Viidessätoista vuodessa yksinelävien asunnottomien määrä on Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n tilastojen mukaan puolittunut, mutta vuoden 2021 jälkeen alle 25-vuotiaiden nuorten asunnottomuus lisääntynyt (Kaakinen 2023, 6). Merkittävä osa asunnottomuudesta on niin sanottua piiloasunnottomuutta, joka ei näy tilastoissa eikä asuntoloiden tai väliaikaismajoitusten käyttömäärissä. Erityisesti nuorissa asunnottomissa on heitä, jotka majoittuvat vaihdellen kavereiden, sukulaisten tai tuttujen luona. (Fröjd ym. 2012, 232.) On arveltu, että asunnottomien nuorten määrä on jopa kolminkertainen tilastoihin nähden (Kaakinen 2023, 6). Joensuussa nuoria asunnottomia oli tilastojen mukaan 38 henkilöä 71 asunnottomasta, jolloin osuus on valtakunnallistakin keskiarvoa korkeampi, 27 %. (ARA 2023, 18.)

Asunnottomiksi ARA:n selvityksissä määritellään ihmiset, joilla ei ole omaa vuokra- tai omistusasuntoa ja jotka sen vuoksi elävät ulkona, porrashuoneissa, ns. ensisuojoissa, asuntoloissa tai majoitusliikkeissä, asumispalveluyksiköissä, kuntouttavissa yksiköissä, sairaaloissa tai muissa laitoksissa ja tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona (ARA 2023, 25).

Osoitteettomia nuoria tutkittaessa (Fröjd ym. 2012) kävi ilmi, että nuorena aikuisena ilmenevää asunnottomuutta ennakoivat yhdeksäsluokkalaisena olleet mäsennus, käytöshäiriöt, runsaat fyysiset oireet, päihteiden käyttö sekä vanhempien parisuhteen ja talouden ongelmat. Lisäksi asunnottomuutta ennakoivat tyttöjen kohdalla mielenterveysongelmat ja poikien kohdalla tiheä humalajuominen. Lapsuuden kokemuksilla ja olosuhteilla voi siis olla vaikutusta myöhemmin

nuorena aikuisena konkretisoituvaan asunnottomuuteen. (Fröjd ym. 2012, 238–241.) Huono koulumenestys voi estää opiskelemaan pääsyn ja sitä kautta mahdollisuuden edulliseen opiskelija-asuntoon. Kouluttamattoman nuoren taas on vaikea saada työtä, että asumisesta voisi maksaa kalliilla vuokramarkkinoilla. (Fröjd ym. 2012, 241.)

On laskettu, että yhden asunnottoman henkilön asuttaminen tuottaa 14 000–23 000 euron yhteiskunnallisten varojen säästön vuodessa henkilöä kohden. Tulos perustuu Jyväskylän yliopistossa tehdyn Case Härmälän (2011) arvioon. (Ympäristöministeriö 2019, 80.)

3 Asunnottomuustyö

3.1 Asunnottomuuden ehkäisemisen rakenteita

Nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisyä tehdään monella tasolla ja eri hallintokunnittain. Rakenteelliseen ennaltaehkäisyyn kuuluvat muun muassa vaikuttamistyö, edunvalvonta, strategiat, päätöksenteko ja hallinnolliset ratkaisut. Myös onnistunut kaavoitus ja tasa-arvoinen yhdyskuntasuunnittelu ovat osa rakenteellista asunnottomuuden ennaltaehkäisyä. Operatiivista asumisen ongelmien ennaltaehkäisyä on kaikki se käytännön toiminta, jota tehdään nuoria kohtaavien toimijoiden ja suoraan nuorten itsensä kanssa. Käytännön toteuttajina operatiivisessa asunnottomuuden ennaltaehkäisyssä voivat olla koti, koulu, nuorisotyö, sosiaalityö, työpajat, järjestötoimijat tai palveluita tuottavat yritykset. (Nuorisoasuntoliitto NAL 2019, 19–21.)

Operatiivisen ennaltaehkäisyn kevyempi taso on kaikille suunnatut yleisluontoiset asumisneuvonta-, ohjaus- ja -tiedotuspalvelut. Nämä tähtäävät asumisen ongelmien ennaltaehkäisyyn ennen niiden syntymistä. Toinen operatiivisen ennaltaehkäisyn muoto ovat kohdennetut palvelut. Näitä palveluita ovat tiivis asumisohjaus, asiakkuuteen perustuva ohjaus, tukisuhde, tuettu asuminen ja laitostasuminen. Nämä korjaavat palvelut ovat usein lakisääteisiä ja asiakkuuteen

perustuvia palveluja. (NAL 2019, 19–21, 24.) Kolmas operatiivisen ennaltaehkäisyn muoto on koulutus, joka voi olla sekä ammattilaisille tai nuorille suunnattua. Koulutuksella pyritään asumisen taitojen ja valmiuksien parantamiseen tai ammatillisten valmiuksien parantamiseen asumisen kysymyksissä. (NAL 2019, 19–21.)

Nuorten asumisen ongelmien ennaltaehkäisy voidaan jakaa ajallisesti kolmeen eri vaiheeseen, pre-, in- ja post-vaiheisiin. Pre-vaiheeseen, jolloin ongelmia ei ole vielä ilmennyt, kuuluu asumisen sujumisen varmistaminen, asumistaitokurssit, interventiot ja asumisneuvonta. In-vaiheeseen, jolloin jokin nuoren asumisen ongelma on akuutti, kuuluu tarvittava tuki, ongelmien selvittely ja sen huolehtiminen, ettei kyseinen tilanne pääse pahenemaan. Post-vaiheessa hyvä tilanteen jälkihoito toimii ennaltaehkäisevänä työtä seuraavia tilanteita ajatellen. Ajankohtaista on ongelmien uusimisen ehkäisy ja tarvittavien kuntoutus- ja tukimuotojen varmistaminen sekä jatkopolkujen etsiminen yhdessä nuoren kanssa. (NAL 2019, 16–17.)

Suomessa onnistuneesti toteutettu Asunto ensin -malli auttaa myös nuoria. Niimensä mukaisesti mallissa asunnon järjestäminen nähdään perustana muille tukitoimille. Asunto ensin -mallin avulla voidaan tukea asunnottomia, joilla on esimerkiksi vakavia mielenterveyden häiriöitä, rajoittavia sairauksia, kehitysvamma tai päihdeongelma. Mallissa asunto on lähtökohta eikä viimeinen ”palkinto”, vasta kun asukkaan kuntoutuminen tai raitistuminen on jo tapahtunut. (Pleace 2016, 17.)

3.2 Asumissosiaalinen työ

Asumissosiaalinen työ on yksi sosiaalityön osa-alue, jota tehdään esimerkiksi aikuissosiaalityössä ja maahanmuuttajapalveluissa sekä lastensuojelun jälkihuollossa. Asumissosiaalista työtä ovat asiakkaalle kotiin annettava tuki, tuetun asumisen yksiköiden asumisohjaus sekä kuntien ja kolmannen sektorin tarjoama asumisneuvonta. Työn painopiste ja näkökulma vaihtelevat palvelunjärjestäjän perusteella. Päihdehuollossa, mielenterveyspalveluissa,

rikosseuraamusalalla, ja kriisiasumisen palveluissa tehdään myös asumissosiaalista työtä. Asumissosiaalityö on usein koteihin tai asiakkaan lähiyhteisöihin jalkautuvaa ja hyvin onnistuakseen edellyttää asiakkaan ja työntekijän välille muodostunutta luottamuksellista suhdetta. (Granfelt 2022, 236–237.)

Asumissosiaalisella työllä Granfeltin (2013) mukaan pyritään turvaamaan ensisijaisesti asuminen ja ennaltaehkäisemään asunnottomuutta. Sillä voidaan parhaimmillaan auttaa asiakkaan kuntoutumista. Asumissosiaalinen työ on usein useiden ammattilaisten ja asukkaiden välistä yksilö-, ryhmä- tai yhteisötason vuorovaikutustyötä. (Granfelt 2022, 239.)

3.3 Asumisohjaus ja -neuvonta

Asumisneuvonnalla yleisesti tarkoitetaan työtä, jonka tavoitteena on asumisen turvaaminen ennaltaehkäisemällä ja ratkaisemalla asumisen ongelmia ja opastamalla asumiseen liittyvissä asioissa (HE129/2022). Se on kehittynyt 1980-luvulla olleista sosiaalisen isännöinnin kokeiluista ja useiden myöhempien kehittämissankkeiden myötä. 2000-luvulla asunnottomuustyötä on tehty ympäristöministeriön alaisissa asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelmassa. (Oosi ym. 2019, 8.)

Asumisneuvonta täydentää lakisääteisiä palveluita. Sillä ei ole yhtä tiettyä paikkaa lainsäädännössä, mutta lukuisat lait ottavat kantaa asumisen järjestämiseen ja sen onnistumisen takaamiseksi. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaan sosiaalipalveluja on lain 11 §:n mukaan järjestettävä muun muassa tueksi jokapäiväisestä elämästä selviytymiseen, asumiseen liittyvän tai taloudellisen tuen tarpeeseen sekä sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi sekä osallisuuden edistämiseksi. Asumiseen liittyvää tukea voidaan toteuttaa esimerkiksi sosiaaliohjauksessa, jolla sosiaalihuoltolain 16 §:n mukaan tarkoitetaan yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen käytössä sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. (HE129/2022, 5–8.)

Lisäksi sosiaalihuoltolain 6 §:n mukaan asukkaiden saatavilla on oltava sosiaali-
huollon neuvontaa ja ohjausta. Erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten, nuor-
ten sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden neuvontaan ja ohjaukseen.
Asumisen järjestämisestä tai siihen tähtäävästä palvelutarpeen selvittämisestä
määrätään myös vanhuspalvelulaissa (980/2012) ja vammaispalvelulaissa
(380/1987). (HE129/2022, 5–8.)

Asumisneuvonta ja -ohjaus on perusteltua monesta näkökulmasta. Helskyaho
ym. (2020) ovat jaotelleet hyötyjä kolmeen pääluokkaan seuraavasti: ”1) Asun-
nottomuuden ja syrjäytymisen ennaltaehkäisy ja vähentäminen (rakenteellinen
ja prosessinäkökulma), 2) Asukkaiden hyvinvoinnin ja voimaantumisen koke-
mus (asiakasnäkökulma), sekä 3) Toiminnan tehokkuus ja kustannussäästöt
(talousnäkökulma)”. Asumisneuvonta vahvistaa asukkaiden hyvinvoinnin koke-
mista ja tuo taloudellisia säästöjä asukkaille itselleen, vuokranantajille ja perus-
palveluihin. Asumisneuvonnalla päästään kiinni paremmin ”juurisyihin” ja hoita-
maan varsinaista ongelmaa, josta asumisen haasteet kumpuavat. (Helskyaho
ym. 2020, 21.)

1.1.2023 tuli voimaan määräaikainen laki asumisneuvonnan tuesta kunnille vuo-
sina 2023–2027 (1036/2022.). Tukea myönnetään asumisneuvonnan kehittämi-
seen ja käynnistämiseen ja avustuksista vastaa Asumisen rahoitus- ja kehittä-
miskeskus ARA. (Oosi ym. 2019, 7.) Lain tarkoituksena on kannustaa kuntia pa-
rantamaan asumisneuvonnan saatavuutta kaikille asukkailleen. Tukea saadak-
seen kuntien on tarjottava asumisneuvontaa maksutta kaikille asukkaille.
(HE129/2022, 5–8.) Tätä asumisneuvontaa voidaan kohdentaa esimerkiksi syr-
jäytymisuhan alla olevien nuorten, pitkäaikaisasunnottomien, maahanmuutta-
jien, mielenterveyskuntoutujien, perheiden tai ikääntyneiden asumisen onnistu-
miseksi. Sosiaalityön perustyöhön kuuluva asumisen ohjaus tai asukkaiden ko-
tona tapahtuva asumisen tukeminen arjessa ei sisälly asumisen turvaamiseen
tähtäävään asumisneuvontatoimintaan, johon asumisneuvonnan tuki kohden-
tuu. (Oosi ym. 2019, 16.) Hallinnollisesti asumisneuvontaa järjestetään yleensä
kunnissa osana asuntotoimea tai se on sijoitettu osaksi sosiaali- tai terveystal-
veluja. Osalla alueista se on järjestöjen tuottamaa, mutta kaikissa kunnissa sitä
ei ole lainkaan tarjolla. (Oosi ym. 2019, 20.)

Joensuu on yksi niistä alueista, joissa kokonaisvaltainen asumisneuvonnan kehittäminen on Joensuun kaupungin asuntopoliittisessa ohjelmassa tavoitellutalla. Ohjelman mukaan vuonna 2023 laaditaan selvitys Joensuun asumisneuvonnan nykytilasta yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Tällä hetkellä kaupungilla, hyvinvointialueella ja muilla toimijoilla ei ole yhteisesti mietittyä prosessia, jolla asumisneuvontaa järjestettäisiin tai asunnottomuuteen, sen riskeihin tai ennalta ehkäisyyn pureuduttaisiin. (Joensuu 2023, 46.) Tämänhetkinen asumisneuvonta Joensuussa kohdentuu tiettyihin ryhmiin, kuten asunnottomat tai ikääntyneet henkilöt tai se perustuu vuokrasuhteeseen. (Eloranta 2023.)

Nuorisoasuntoliitto ry NAL on 1970-luvun alussa perustettu valtakunnallinen nuorten asumisen edunvalvoja. NAL toimii nuorten edunvalvojana asumiseen liittyvissä kysymyksissä ja tuottaa nuorten asumiseen liittyvää tietoa ja materiaaleja. NAL toimii keskusliittona 22 paikallisyhdistykselle sekä kuudelle jäsenjärjestölle. NAL rakennuttaa ja vuokraa nuorisoasuntoja yhdessä yleishyödyllisen vuokrataloyhtiö NAL Asunnot Oy:n sekä osan paikallisyhdistysten kanssa. Lisäksi NAL tuottaa asumisen tukipalveluja NAL Palvelut Oy:n kanssa. (NAL 2023.)

Nuorisoasuntoliiton (NAL) paikallisyhdistyksissä, joihin Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys Jospakin kuuluu, asumisneuvontaa toteutetaan pääasiassa Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus STEA:n kohdennetulla toimintaavustuksella. Palvelua järjestävät ammattilaiset toimivat joko asumisneuvojan tai -ohjaajan nimikkeillä. Paikallisyhdistyksissä toimivia asumisohjaajia on koko maassa noin 35. Toiminta on sosiaali- ja nuorisotyön menetelmin toteutettavaa vuokravelan tai asumisen häiriöiden ratkaisemista, monipuolista yleistä neuvontaa sekä asumisen perehdytystä. (Oosi ym. 2019, 11.) Erityisesti nuorille suunnattua asumisohjausta ja -neuvontaa Suomessa järjestävät Nuorisoasuntoliiton paikallisyhdistysten lisäksi Ohjaamot, opiskelija-asuntotoimijat sekä muut asumisneuvontaa toteuttavat tahot, joilla on nuoria asiakkaita (Nuorten asumisneuvonta ja -ohjaus 2022).

4 Asumisvalmennuksen kehittämisen teoreettiset lähtökohdat

4.1 Sosiaalipedagoginen työote

Sosiaalipedagoginen työote pohjautuu sosiaalipedagogiikkaan. Sosiaalipedagogiikka yhdistää yhteiskuntatieteitä ja kasvatustieteitä. Se tarkastelee kasvatusta ihmisen ja yhteiskunnan suhteen näkökulmasta ja vastaavasti yhteiskuntaa kasvatuksen näkökulmasta. Sosiaalipedagogiassa kasvu on sivistymistä, sosiaalisuutta ja identiteetin rakentumista, kasvatusta toimintaa niiden tukemiseksi. (Nivala & Rynnänen 2022, 15, 18.) Sosiaalisuudella tarkoitetaan prosessia, jossa ihmisen suhde yhteiskuntaan rakentuu ja muotoutuu elämän eri vaiheissa uudelleen. Erityisesti sitä tapahtuu lapsuudessa ja nuoruudessa, mutta kaikki ihmisen oppiminen, muutoksiin sopeutuminen ja asioiden käsittely suhteessa ympäristöön, on osa tätä sosiaalisuuden prosessia. (Nivala & Rynnänen 2022, 146.)

Sosiaalipedagogisessa näkemyksessä jokaisella ihmisellä on itseisarvo yksilönä, oma potentiaalinsa ja ainutlaatuisuutensa suhteessa yhteisöön. Kasvatusta ajatellaan olevan ”tila”, jossa tämän yksilön kasvu mahdollistuu itsenäiseksi mutta myös osaksi yhteisöä. Yhteisöt ja yhteisöllisyys nähdään keskeisinä kasvun ympäristöinä. (Nivala & Rynnänen 2022, 89, 91.) Sosiaalipedagogisessa työssä ihmisen näkeminen ja kohtaaminen toimijana on keskeistä. Tämä toimijuus on yksilön tahtoa, kykyjä ja mahdollisuuksia tehdä valintoja ja tekoja omassa elämässään. (Nivala & Rynnänen 2022, 95.) Sosiaalipedagogisen työotteen ominaispiirteitä on esitelty kuviossa 1. Ominaispiirteisiin kuuluvat: dialoginen kohtaaminen, toimijuuden ja osallistumisen tukeminen, yhteisöllisyys, käytännön ja teorian yhdistäminen sekä kolmella - yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan - tasoilla operointi. Ominaispiirteet limittyvät toisiinsa ja niitä kaikkia yhdistää pedagogisuus. (Nivala & Rynnänen 2022, 229–230.) Työssä on kyse kasvun tukemisesta, yksilön persoonallisen ja sosiaalisen kasvun sekä oppimisen ja sivistyksen mahdollistamisesta. Perimmäisenä tarkoituksena on kasvua tukevilla pyrkimillä kohti parempaa elämää ja inhimillisempää yhteiskuntaa. (Nivala & Rynnänen 2022, 230.)

Kuvio 1. Sosiaalipedagogisen työotteen ominaispiirteet (mukaillen Nivala & Ryyänen 2022, 230).

Sosiaalipedagoginen lähestymistapa on keskeistä sosionomin työssä. Sosionomi (AMK) -tutkinnon opetussuunnitelman mukaan sosiaalipedagogisella toiminnalla tuetaan yksilöiden ja yhteisöjen sosiaalista kasvua sekä toimimista arjessa. Tavoitteena on ihmisten yhteiskunnallisen osallisuuden tukeminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Keskeisiä työotteita ovat voimavaralähtöisyyden ja dialogisuuden lisäksi sosiokulttuurinen innostaminen. (Karelia ammattikorkeakoulu 2023.)

4.2 Sosiaalinen vahvistaminen

Sosiaalinen vahvistaminen on varhaista puuttumista, sosiaalisia interventioita, nivelvaihtotyötä, korjaavaa sekä moniammatillista työtä. Se on asiakkaan kokonaisvaltaista elämänhallinnan tukemista. Sosiaalinen vahvistaminen on yksilön ja yhteisön hyvinvoinnin, vaikuttamisen ja osallisuuden kokemusten lisääntymisen mahdollistavaa ammatillista ohjaustyötä. Painopiste on pääosin

ennaltaehkäisevässä työssä. Asiakkaan tarpeet, työtä tekevät ammattilaiset ja työympäristö määrittävät tarkemmin työn sisällöt ja painopisteet. Tavoitteena on asiakkaan sosiaalinen vahvistuminen, joka on kokemuksena subjektiivinen ja voimaannuttava. (Mehtonen 2011, 13, 16.)

Nuorisolaissa (72/2006) mainitulla sosiaalisella vahvistamisella tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla parannetaan nuorten elämäntaitoja ja -hallintaa (Nuorisolaki 2006). Sosiaalista vahvistamista on paljon käytetty nuorisotyössä ja nuorten pajoiminnassa. Sosiaalisen vahvistamisen osa-alueita siellä ovat itsetuntemus, sosiaaliset taidot, arjen asioiden hallinta, opiskelu- ja työelämävalmiudet sekä elämänhallinta. (Kinnunen, 2016, 21–22). Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistyksen järjestämä toiminta ja työskentely nuorten kanssa perustuu sosiaaliseen vahvistamiseen (Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys 2023a).

5 Aiempia tutkimuksia ja opinnäytetöitä

Nuorisoasuntoliitto NAL ry:n nuorisoasumisen ja asumisohjauksen toimijoiden kentälle teetättämän kyselyn (2019) mukaan nuorten asunnottomaksi ajautumisen syitä olivat päihde- ja mielenterveysongelmat, talouden hallinnan haasteet, asumisen taitojen puute, velkaantuminen, sekä kyvyttömyys hoitaa asioita itsenäisesti ja ajoissa. Rakenteellisia asunnottomuuden syitä olivat vuonna 2017 Kelalle siirtynyt toimeentulotuen maksatus, puutokset kuntien päihde- ja mielenterveyspalveluissa tai sosiaalityössä sekä ajoissa tapahtuvan asumisneuvonnan puuttuminen. Asunnottomuutta pitkitti puute kohtuuhintaisista asunnoista, nuorten vuokravelkamerkinnät sekä sopivien asumispalvelujen puute. (Mäki 2019, 2–3.)

Nuorten asunnottomuuden vähenemiseen ratkaisuina nähtiin hyvin resursoidut peruspalvelut, vuokranantajatahojen sekä sosiaalitoimen välisen yhteistyön kehittäminen, kouluissa jaettava asumistietous, kohtuuhintaisen vuokra-asutuskannan lisääminen, asumisneuvontaan ja asumisen tukipalveluihin panostaminen sekä matalan kynnyksen palvelut ja nuorten asioista kokonaisnäkömyksen

omaavien, rinnalla kulkevien lähityöntekijöiden lisääminen. Erityisinä kohderyhminä kehittämistyössä mainittiin jälkihuoltoonoret, maahanmuuttajat sekä vankilasta asunnottomana vapautuvat nuoret. (Mäki 2019, 4–5.)

Suvelan (2021) opinnäytetyössä selvitettiin haastavia asumistilanteita kokeneiden nuorten aikuisten kokemuksia. Asumisen häiriöitä ja haasteita nuorille olivat tuoneet maksuhäiriömerkinnät, pikavippikierre, puutteelliset tiedot ja taidot etuuksien ja asunnon hakemiseen liittyen sekä esimerkiksi mielenterveysongelmista johtuva matala kyvykkyys asioiden hoidossa. Haastava asumistilanne, asunnottomuus tai vastentahtoinen asuminen toisten nurkissa olivat aiheuttaneet nuorissa ahdistusta, pelkoa, häpeää ja salailua. (Suvela, 2021, 24–25.) Oman vuokra-asunnon saatuaan kaikki nuoret kokivat vapauden ja myös vastuun lisääntymistä. Aiemmin asunnottomuutta kokeneet nuoret kuvasivat hyvinvointinsa lisääntyneen omaan asuntoon muuton myötä. Omassa asunnossa sai elää omannäköistä elämää, päättää itse omista asioista sekä opetella ottamaan vastuuta. (Suvela 2021, 30–33.)

Nuorisoasuntoliitto ry NAL:lle tehdyssä selvityksessä (2016) asumisneuvonnan ja -ohjauksen merkityksestä nuorten itsenäisen ja vakaan asumisen rakentajana nousi tuloksellisina käytänteinä etsivän nuorisotyön tyyppinen varhainen puuttuminen, taloudenhallintataitojen opastus asukkaille, epätoivottujen asioiden kierteen katkaisu, yhteistyö sosiaali- ja terveysalan toimijoiden kanssa sekä palveluohjauksellinen näkökulma. (Tykkyläinen 2017, 6.) Nuorille tutut ja helposti tavoitettavat asumisohjaajat sekä NAL:n asumisneuvontaan ja -ohjaukseen kuuluva ennakoiva puuttuminen alussa oleviin talous- ja muihin ongelmiin vähensivät vuokranmaksuongelmien muuttumista suuremmiksi vuokraveloiksi. Lisäksi NAL:ssa häätöuhka raukesi ja päättyi vertailukohteita useammin siten, että vuokralaisen asuminen saattoi jatkua. (Tykkyläinen 2017, 2.)

Vehkalahden ja Armilan (2022) mukaan laadullisessa Nuoret ajassa -seuranta-tutkimuksessa nousi esiin maantieteellinen eriarvoisuus siten, että harvaan asuttujen alueiden nuorilta edellytettiin toisen asteen opintojen alkaessa nopeaa itsenäistymistä opiskelupaikkakunnalle muuton takia. Osalle uusi paikkakunta harrastus- ja ajanviettomahdollisuuksineen lisäsi hyvinvointia, mutta osalle

tähän siirtymävaiheeseen liittyi yksinäisyyttä, ulkopuolisuuden kokemuksia, taloudellisia ongelmia, mielenterveysongelmia tai päihteiden käytön lisääntymistä. Asuinpaikka harvaanasutulla alueella pakotti nuoret muuttamaan kotoa jo 16-vuotiaana riippumatta siitä, oliko heillä tarvittavia resursseja tai valmiuksia siihen. Tutkimuksen mukaan nuorten perheet myös tekivät paljon työtä siirtymävaiheessa parantaakseen nuortensa opiskeluedellytyksiä. Tämä vastaavasti herätti kysymyksen niiden nuorten tilanteesta, joilla kotiväki ei syystä tai toisesta tarvittavaa tukea pysty antamaan. (Vehkalahti & Armila 2022, 173–174.)

Juvosen väitöskirjatutkimuksen (2015) mukaan nuoren aikuisen itsenäistymisen elämänvaiheeseen liittyy paljon veloitteita. Jos nuori epäonnistuu näissä lukuisissa vaateissa ja sitä myötä autonomiassaan, eikä löydä paikkaansa aikuisten maailmasta, hän jää täysivaltaisen kansalaisuuden ulkopuolelle. Erityisen haastava tilanne on vaikeissa elämäntilanteissa oleville nuorille, jotka eivät koe olevansa valmiita tai kykeneviä tekemään elämäänsä kuuluvia päätöksiä. Näiden nuorten autonominen toimijuus on monien yhteiskunnallisten rakenteiden ja palvelujärjestelmien ”vallan” alla. Autonomisimmankin nuoren tulee suoriutua monenlaisista palveluihin liittyvistä toimenpiteistä ja sopeutua niihin. Juvosen mukaan syrjäytyneet tai syrjäytymisvaarassa olevat nuoret joutuvat neuvottelemaan autonomiansa rajoista ja yrittämään täyttää vahvemman toimijuuden odotusta siihen aina yltämättä. (Juvonen 2015, 235–237.)

Nuoren kokemus toimijuudestaan sekä paikastaan yhteiskunnassa riippuu osaltaan sosiaalisista kiinnikkeistä, suhteista ja resurssien määrästä, joita heillä on käytössään. Nuoren autonominen toimijuus rakentuu, ja sen tulisi Juvosen (2015) mukaan voida rakentua, ihmisten välisissä suhteissa ja keskinäisissä riippuvuuksissa. Yksilöllisyyden ja riippumattomuuden ihannointi ja korostaminen voi johtaa yksinäisyyden ja epävarmuuden kokemuksiin ja johtaa nuoren suorittamaan elämäänsä ilman aitoa sisältöä. Nuorten hyvinvointi riippuu merkittävässä määrin heidän mahdollisuuksistaan ja kyvyistään liittyä toisiin ihmisiin itsenäistymisen elämänvaiheessakin, eikä se ole autonomista kehitystä poissulkevaa. (Juvonen 2015, 235–237.) Juvosen tutkimuksen (2015) mukaan auttamistyön toimijoilla on valtaa ulottua syvälle nuoren elämään ja vaikuttaa heidän käsityksiinsä omasta itsestään ja merkityksestään. Etsivässä työssä nuorten

toimijuuden vahvistaminen vaatii pitkäaikaista rinnalla kulkemista ja kumppanuutta, ulkoa päin tulevat pakot tai ilman osallisuutta tehdyt ratkaisut eivät lisää nuoren toimijuutta. (Juvonen 2015, 237.)

6 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

6.1 Tarkoitus, tavoite ja tuotos

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on osaltaan olla vähentämässä nuorten asunnottomuutta, asunnottomuusriskiä ja asumisen haasteita. Tavoitteena oli kehittää Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistykselle (Josna) asumisvalmennuksen prosessin rakennetta ja sisältöjä. Asumisvalmennusta käytetään lisäämään itsenäistymiskäisten nuorten tietoja, taitoja ja valmiuksia asumisesta itsenäisen asumisen onnistumiseksi. Kehittämistyöhön osallistui yhteiskehittämisen periaatteiden mukaisesti kohderyhmän edustajat, eli itsenäistymisvaiheessa olevat nuoret sekä tulevien asumisvalmennuksien ohjaajat, eli Josnan nuorisoasumisen ammattilaiset. Opinnäytetyön tuotoksena kehitettiin asumisvalmennuksen rakenne, ohjaajan opas ja sisältöjä valmennukseen.

6.2 Toimeksiantaja

Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys eli Josna tekee työtä nuorten asunnottomuuden poistamiseksi ja nuorten asumisvalmiuksien parantamiseksi. Josna on valtakunnallisen nuorten asumisen etujärjestö Nuorisoasuntoliitto NAL:in paikallisyhdistys. Josnan toiminnan ydintä on vuokra-asuntojen tarjoaminen nuorille. Josna välivuokraa muun muassa NAL Asuntojen ja Y-säätiön omistamia asuntoja 16–29-vuotiaille nuorille Joensuussa. Asukasvalinnoissa noudatetaan Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n asukasvalintaohjeita. Lisäksi Josna tuottaa myytäviä asumisen tukipalveluja Joensuun seudulla sekä järjestää asukastoimintaa ja asumisvalmennusta. (Joensuun seudun

nuorisoasuntoyhdistys 2023a.) Asukkailleen Josna järjestää myös asumisohjausta ja -neuvontaa (Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys 2023b).

Yhdistys on voittoa tavoittelematon ja sitä rahoittaa sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA. Lisäksi yhdistys saa tuloja sopimuspohjaisista asumisen tukipalveluista. Josnan toimintatavat perustuvat sosiaaliseen vahvistamiseen, joka on ennaltaehkäisevän työn menetelmä. Työskentelyn tavoitteena on nuoren elämänhallinnan tukeminen. (Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys 2023a.) Opinnäytetyöntekijä työskenteli Josnalla vastaavan asumisohjaajan tehtävissä opinnäytetyöprosessin aikana. Omasta työkentästä ja -yhteisöstä lähtevä käytännönläheinen kehittämistarve oli kiinnostava ja looginen valinta aiheeksi.

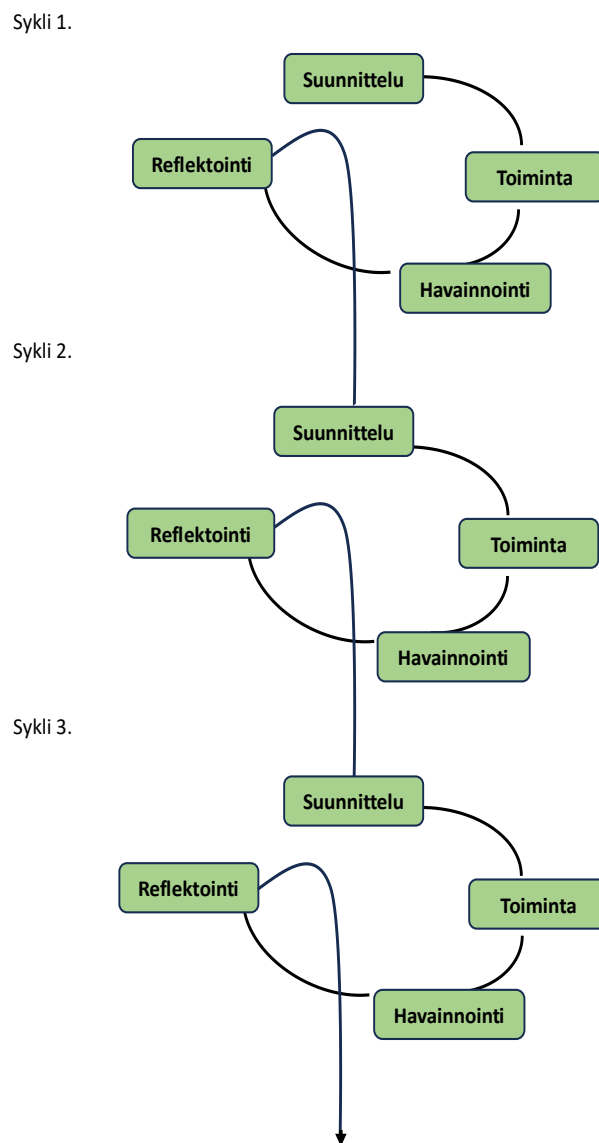
Tämän opinnäytetyön menetelmä- ja toteutusosiossa ammattilaisilla tarkoitetaan Josnan työntekijöitä, jotka päivittäin työskentelevät nuorten asiakkaiden kanssa asumisen teemojen parissa. Nuorilla taas viitataan kehittämispajaan kutsuttuihin itsenäistymisvaiheessa oleviin nuoriin, jotka tavoitettiin Josnan muun toiminnan kautta.

7 Menetelmälliset valinnat

7.1 Toimintatutkimuksellinen prosessi

Toimintatutkimus on osallistavaa tutkimusta, jolla pyritään ratkaisemaan käytännön ongelmia, saamaan aikaan muutosta, sekä luomaan uutta tietoa ja ymmärrystä käsillä olevasta ilmiöstä (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 58). Toimintatutkimuksessa tutkijan roolina on osallistua tutkimaansa toimintaan tehden siihen tarkoituksenmukainen interventio. Tutkijalle on sallittua olla prosessissa aktiivinen vaikuttaja ja toimija. Toimintatutkimus kuuluu osallistuviin tutkimusotteisiin ja tulkitsee tutkittavaa ilmiötä sisältä päin. Yhtenä tavoitteena on myös käynnistää muutosta heissä, joita tutkimus koskee. (Heikkinen 2010, 19–20.)

Toimintatutkimuksen etenemistä kuvataan usein spiraalimallilla (kuvio 2), joka koostuu suunnittelu-, toiminta-, havainnointi- ja reflektointi- vaiheista. Spiraalimallissa kehittämistoiminnan tulokset asetetaan aina uudelleen arvioitavaksi. Arvioinnin jälkeen suunnitelmaa täsmennetään ja toimintaa ja havainnointia muutetaan tarvetta vastaavaksi. Kehittämistoiminnan ajatellaan olevan jatkuva prosessi, jossa reflektiolla on keskeinen merkitys. (Toikko & Rantanen 2009, 66–67.) McNiff, Lomax & Whitehead (1996) mukaan toimintatutkimusprosessi tuottaa toisinaan uusia polkuja, sivuspiraaleja, joita kannattaa lähteä seuraamaan (Heikkinen, Rovio & Kiilakoski 2010, 87).

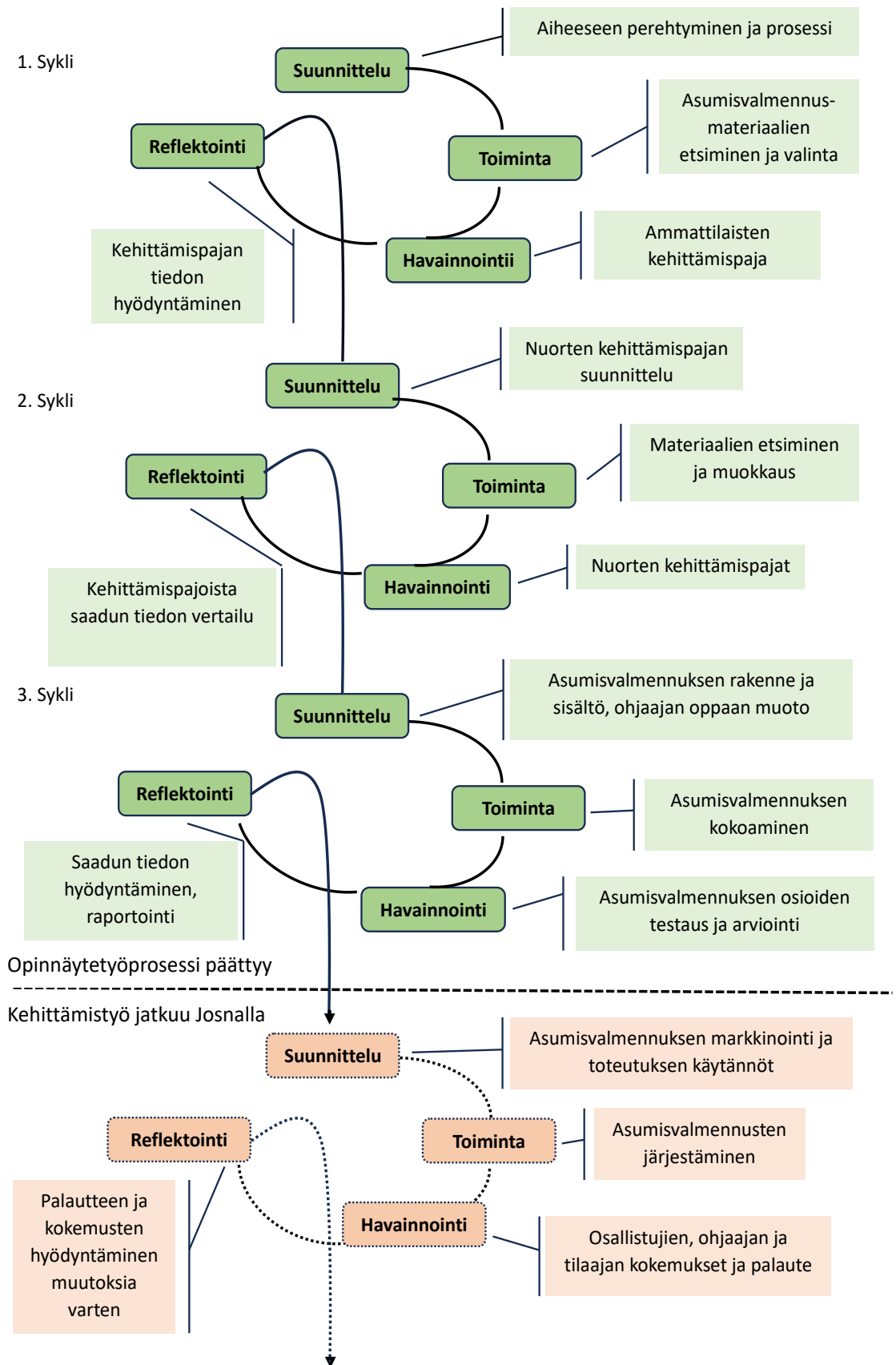

Kuvio 2. Toimintatutkimuksen spiraali (mukaillen Heikkinen, ym., 2010, 81; Toikko & Rantanen 2009, 67).

Toimintatutkimuksellinen ote valikoitui opinnäytetyön prosessia ohjaavaksi malliksi, koska ratkaistavana oli työyhteisön sisältä noussut käytännönläheinen kehittämistarve, jonka toteutuksessa haluttiin hyödyntää useita eri tiedon tuotannon tapoja ja prosessista oli muotoutumassa monipolvinen. Asumisvalmennuksen kokonaisuutta kehitettäessä haluttiin hyödyntää nuorten näkemysten lisäksi kaikkien Josnan ammattilaisten nuorisoasumisen osaamista ja kokemuksia, opinnäytetyöntekijä mukaan lukien. Toimintatutkimuksellinen orientaatio mahdollisti opinnäytetyöntekijän vapaamman osallistumisen tiedontuotantoon. Lisäksi toimintatutkimuksen syklisesti etenevä malli mahdollistaa asumisvalmennuksen jatkuvan kehittämisen Josnan arkityössä saumattomasti ja mallia hyödyntäen opinnäytetyönä tehtävän kehittämisosuuden päätyttyä.

Asumisvalmennuksen kehittämisprosessi koostui kolmesta syklisestä, joiden aikana vaiheet toistuivat (kuvio 3). Ensimmäisen syklin aikana hankittiin tarvittavaa taustatietoa nuorten asunnottomuudesta ja sen ennaltaehkäisystä, perehdyttiin aihepiireittäin olemassa oleviin asumisohjausmateriaaleihin, suunniteltiin kehittämisprosessin vaiheet sekä pidettiin ammattilaisten kehittämispaja. Pajassa nuorisoasumisen ammattilaiset pääsivät arvioimaan, valitsemaan ja kommentoimaan asumisvalmennukseen ehdolla olevia materiaaleja. Syklin päätteeksi refleктоitiin ja hyödynnettiin syntynyttä tietoa seuraavan syklin suunnittelua ja toteutusta varten. Toisessa syklissä kehittämisyhteistyöhön kutsuttiin nuoria, jotka vuorostaan pääsivät testaamaan, arvioimaan ja valitsemaan materiaaleja. Kehittämispajasta saatua tietoa verrattiin ja yhdistettiin aiemman pajan tuloksiin.

Kolmanteen sykliin ajoittuivat asumisvalmennuksen rakenteen muodostaminen, ohjaajan oppaan laatiminen sekä valmennuksen materiaalien lopullinen kokoaminen sekä näiden testaus ja arviointi. Opinnäytetyöprosessin jälkeen ja asumisvalmennuksien käynnistyttyä kehittäminen jatkuu Josnalla valmennuksista saatujen kokemusten ja palautteiden perusteella. Asumisvalmennuksen kehittäminen mukaili toimintatutkimuksen syklistä, spiraalimaista prosessia.

Kuvio 3. Asumisvalmennuksen kehittämisen vaiheet (mukaillen Heikkinen ym., 2010, 81; Toikko & Rantanen 2009, 67).

7.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisessa opinnäytetyössä esitetään osaamista käyttämällä prosessissa valittuja ammatillisia käytäntöjä. Käytäntöjen ratkaisut argumentoidaan lähdeaineistolla, aiemmillä tutkimuksilla ja tarvittaessa itse kerätyllä tutkimusaineistolla. Ammatilliset käytännöt ja ratkaisut esitellään opinnäytetyöraportin tekstillä. Toiminnallisen opinnäytetyön tulee vastata johonkin ammatillisesta käytännöstä nousevaan tunnistettuun tarpeeseen, tai se voi asettua osaksi laajempaa työelämälähtöistä projektia tai kokonaisuutta. (Vilka 2021a, 32.) Toiminnallinen opinnäytetyö voi muodoltaan olla toimintamallin, prosessin tai sen osan suunnittelu ja dokumentointi tai vanhan tuotteen jatkokehittäminen (Vilka, 2021a, 32; Vilka & Airaksinen 2003, 11–15; 2004, 75–78).

Tässä työssä esitettävät ammatilliset käytännöt liittyvät asumisohjaus- ja asumisvalmennusmetodeihin, sosiaalipedagogisen työotteeseen, sosiaalisen vahvistamisen käytäntöihin, asiakaslähtöiseen kehittämiseen, osallistamisen ja arvioinnin menetelmien hallintaan ja toimintatutkimuksen prosessia mukailevan kehittämisen prosessin kuljettamiseen. Argumentoinnissa käytettiin aiempien tutkimusten lisäksi omaa aineistonhankintaa synnyttäen uutta tietoa nuorten ja ammattilaisten kanssa yhdessä kehittäen. Tuotoksena syntynyt asumisvalmennus ohjeistuksineen (ohjaajan opas) sekä opinnäytetyöraportti toimivat dokumentteina. Kehittämisen prosessi yhdisteli joustavasti vanhan mallin jatkokehittelyä, uuden rakenteen luomista ja olemassa olevien materiaalien hyödyntämistä. Lisäksi prosessissa syntyi suunnitelmaa asumisvalmennuksen arviointiin ja päivittämiseen tarvittaviksi rakenteiksi Josnalle. Tämä työ vastaa Josnalla konkreettiseen asumisvalmennuksen kehittämistarpeeseen ja täydentää siltä osin Josnan palveluvalikoimaa. Kehitetty asumisvalmennus vahvistaa alueellisten nuori-osaamisen palvelujen osaamista ja saatavuutta.

7.3 Osallisuus

Osallisuudelle on lukuisia määritelmiä. Tässä opinnäytetyössä osallisuus käsitellään aktiivisuudeksi ja osallistumiseksi, yksilön vaikutusmahdollisuuksiksi,

yhteiskunnan resursseista ja mahdollisuuksista osan saamiseksi, oman paikan löytämiseksi suhteessa yhteiskuntaan, sekä elämiseksi yhteydessä yhteisönsä ja ympäröivän yhteiskunnan kanssa (Nivala & Ryyänen 2013, 20–21). Osallistamisella tai osallisuuden tukemisella taas käsitetään yllä mainittujen asioiden lisääntymistä, edistämistä ja mahdollistamista. (Nivala & Ryyänen 2022, 180). Nuorten osallisuus heille suunnattujen palvelujen kehittämisessä ja arvioimisessa on olennainen osa kyseisten palvelujen suunnittelua ja niiden järjestämistä. Alasen (2015) mukaan erityisesti vaikeimmassa asemassa olevien nuorten osallistamisen haastavuus on tiedossa, mutta muutosta asiaan on vaikeaa saada. Ne nuoret, jotka tarvitsivat palvelujen eniten, saavat äänensä huonoiten kuuluviin palvelujen ja niiden järjestämisen kehittämisessä. (Alanen 2015, 78.) Nuorten osallisuuden koetaan toteutuvan huonosti ja toimijoita haastetaan jatkuvasti lisäämään rakenteita, joissa nuorten osallisuus palvelujen suunnittelussa toteutuu aidosti ja nuoria kunnioittaen. (Jokinen, Malinen, Peltto-Huikko & Tarvainen 2016, 12.)

Rissanen (2021) mukaan asiakasosallisuus tarkoittaa sosiaalityön työtappaa, jossa asiakas itse on keskeinen toimija, ei pelkkä kohde. Toisaalta sillä tarkoitetaan palvelujen laadun parantamista asiakkaiden tarpeiden perusteella tai asiakkaan toimimista kokemusasiantuntijana palvelujen kehittämisessä, toteuttamisessa ja arvioinnissa (Rissanen 2021, 137–138). Parhaimmillaan asiakasosallisuus on yhteydessä asiakkaan voimaantumiseen ja muutostyöskentelyyn motivoitumiseen. Asiakasosallisuutta vahvistavassa työtavassa hyödynnetään ja vahvistetaan asiakkaan kyvykkyyttä, omaehtoisuutta ja yhteisöllisyyttä. (Rissanen 2021, 139–140.) Erilaiset asiakasraadit, kehittäjäasiakasryhmät ja yhteistutkijuuksien ovat hyväksi havaittuja menetelmiä kehittää entistä parempia palveluita. Isolan, ym. (2017) mukaan ne ovat myös tilanteita, joissa sekä ammattilainen että asiakas voivat liikkua roolista toiseen. Tällä liikkumisella tarkoitetaan ammattilaisen asiantuntijan roolin väistymistä ja palvelun käyttäjän asiantuntijuuden vahvistumista ja tämän huomioon ottamista kehittämisen kohteena olevassa asiassa. (Isola, ym. 2017, 32.)

Onnistuessaan kollektiivinen tiedonrakentaminen kehittää Alhon (2021) mukaan mukana olevien jäsenten kollektiivista asiantuntijuutta, koska yksittäisten

ihmisten ei tarvitse hallita kaikkea mahdollista tietoa. Osallisuus kollektiivisessa asiantuntijuudessa mahdollistaa pääsyn muiden asiantuntijoiden tietoihin ja taitoihin. (Alho 2021, 78–79.) Toikon ja Rantasen (2009, 58) mukaan lähtökohtana tulee pitää sitä, että kehittämiseen osallistuvat kaikki, joita kehittäminen jollain tavalla koskettaa.

Tässä kehittämistyössä asumisvalmennuksen kohderyhmän, eli itsenäistymisvaiheessa olevien nuorten, osallisuuden mahdollisuuksia pyrittiin luomaan kehittämisprosessiin sekä lopullisen asumisvalmennuksen toteutushetkiin. Nuorten lisäksi kehittämisessä olivat osallisena asumisvalmennuksen loppukäyttäjät, eli Josnan nuorisoasumisen ammattilaiset. He järjestävät valmennusta jatkossa ja sen tulee sisällöltään ja rakenteeltaan vastata heidän ammatillisiin tarpeisiinsa.

7.4 Tiedonhankinnan ja -tuotannon menetelmät

Opinnäytetyössä on mahdollista hyödyntää tiedonhankinnassa aineistona valmiita dokumentteja, tekstejä, asiakirjoja tai vaikka päiväkirjoja. Aineistot ovat sidoksissa aikaan ja paikkaan, jossa ne on tuotettu sekä hetkeen, jossa ne tulkitaan. (Vilkka 2021a, 95.) Priorin (2008) mukaan valmiita dokumentteja voi lähestyä tutkimusaineistona neljällä tavalla. Huomion voi kiinnittää dokumentin sisältöön, siihen, miten ja miksi dokumentti on muodostunut, dokumenttien käytötapaan tai siihen, miten dokumentit toimivat osana sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta. Tavallisinta on ajatella dokumentteja resursseina eli tutkimustietoa kokoavina sisällön säiliöinä. Tällöin dokumenttien sisältämiä kuvauksia, selontekoja tai kuvia voi tutkia todistusaineistona siitä, mitä on tehty tai tapahtunut. (Alastalo & Vuori 2023.)

Tässä opinnäytetyössä hyödynnettiin Josnan omien dokumenttien lisäksi internetissä ja painetuissa oppaissa vapaasti jaossa olevia asumisohjaus- ja neuvontamateriaaleja, asumistaitokurssien sisältöjä, kotoutusmateriaaleja ja monia elämänhallintaan, mielenterveyteen ja itsetuntemukseen liittyviä tehtäviä ja harjoitteita. Huomiota kiinnitettiin erityisesti dokumenttien sisältöön sekä muotoon. Lisäksi huomioitiin kohderyhmä sekä tilanne- ja asiayhteys, johon materiaalit alun perin oli suunniteltu.

Työpajatyöskentely on kehittämisen työtapana, jossa ryhmänä työskennellään valitun teeman parissa. Tavoitteena voi olla ideointi, tiedon synnyttäminen, tai ymmärryksen lisääminen asiakkaista tai kohderyhmästä. Työpajatyöskentelyn tulee olla tavoitteellista ja edeltä suunniteltua. Myös osallistujien tulee tarkasti tietää työpajan tavoitteet ja mihin syntyneitä tuloksia käytetään. Työpajassa käytettyjen menetelmien tulee valikoitua tavoitteiden perusteella. (Vilka 2021a, 90; Toikko & Rantanen 2009, 30.) Menetelmät voivat olla ideointityökaluja, arviointimetodeja tai menetelmiä ideoiden jatkotyöstämiseen toimintaehdotuksiksi saakka (Summa & Tuominen 2009, 14). Ohjaaja huolehtii työpajan sujuvuudesta osallistumatta itse kuitenkaan työskentelyyn sisällöllisesti. Työpajan ohjaajasta käytetään myös nimitystä fasilitaattori. Hyvä fasilitaattori The International Association of Facilitators -yhdistyksen (IAF) määritelmän mukaan rakentaa hyvän yhteistyön ryhmän kanssa, suunnittelee tarkoituksenmukaisen ryhmäprosessin, luo ja ylläpitää osallistavaa ilmapiiriä, johdattaa ryhmää hyödylliseen lopputulemaan ja ilmentää positiivista ammatillista asennetta (Sipponen-Damonte 2020, 17).

Asumisvalmennuksen kehittämisessä työpajatyöskentelyä käytettiin ensin ammattilaisten ja sitten nuorten kanssa. Näissä kehittämispajoissa käytettiin työtapoja, jotka mahdollistivat ideoinnin (ammattilaisten käyttämien tehtävien ja harjoitteiden tuominen opinnäytetyön tekijän tietoisuuteen ja tähän kehittämisprosessiin, valmennuksen rakenteeseen ja ohjeistukseen liittyvä ideointi), ideoiden jatkotyöstämisen (olemassa olevien pelien ja tehtävien toteutusohjeiden ja käyttötarkoituksen muokkaaminen) ja arvioinnin (”jatkoon menevien” ja soveltumattomiksi todettujen asumisohjausmateriaalien, tehtävien ja harjoitteiden arvioiminen ja valintojen perusteleminen). Opinnäytetyöntekijä toimi kehittämispajojen fasilitaattorina.

Dialogisella keskustelulla tarkoitetaan tasa-arvoista, vuorovaikutteista keskustelun tapaa. Parhaimmillaan Mönkkösen (2018) mukaan dialogisessa keskustelussa syntyy uutta, jaettavaa ymmärrystä, osapuolet saavat uusia perspektiivejä ja resonovat toistensa ajatuksia ja tunteita. Osallistujat testaavat, tarkistavat, kyseenalaistavat, haastavat ja jopa määrittävät itseään uudelleen koko ajan. Luottamuksen rakentuminen toimijoiden välille edesauttaa hyvän dialogin

syntymistä. (Mönkkönen 2018, 110, 122.) Demokraattisen dialogin periaatteita Gustavsenin (1992) mukaan ovat:

- Dialogi on osallistujien välistä ajatustenvaihtoa.
- Keskusteluun on saatava osallistua kaikkien, joita käsiteltävä asia koskee.
- Jokaisen velvollisuutena on esittää oma näkökulmansa ja auttaa muita esittämään omansa.
- Osallistujat ovat tasa-arvoisia.
- Työkokemus on osallistumisen perusta.
- Jokaisen osallistujan ainakin joitakin kokemuksia tulee pitää oikeutettuina (legitiimeinä)
- Kaikkien pitää pystyä ymmärtämään, mistä keskustellaan, kehittämään ymmärrystään.
- Kaikki keskusteltavaa asiaa koskevat väitteet ovat oikeutettuja.
- Mielipiteet esitetään suullisesti ja vain suullisia viestejä käsitellään
- jokaisen osallistujan on hyväksyttävä, että muilla saattaa olla parempia perusteluja kuin hänellä itsellään.
- Jokaisen osallistujan roolista, auktoriteetista ja vastuista voidaan keskustella.
- Osallistujien on siedettävä erilaisia mielipiteitä.
- Dialogin tulee tuottaa yhteistä ymmärrystä, joka luo perusteita käytännön toiminnalle. (Heikkinen 2010, 57–60.)

Termiä konsultatiivinen asiantuntijahaastattelu on käytetty vapaamuotoisemmasta aineiston hankinnasta toiminnallisessa opinnäytetyössä. Näin syntynyttä aineistoa käsitellään kuten muutakin lähdeaineistoa. (Mäntylä, Toomar, & Rekauf 2013, 71). Josnan ammattilaisten ja nuorten kehittämispajoihin valitut kysymykset (liitteet 1 ja 2) suunniteltiin demokraattista dialogista keskustelua tukeviksi. Konsultatiivista asiantuntijahaastattelua hyödynnettiin opinnäytetyön edessä arviointikeskusteluissa ammattilaisten kanssa.

Syväsen ym. (2008) mukaan yhteistoiminnallisen ja dialogisen kehittämisen tavoitteiden tulee määräytyä kehittämiskohteen omista tarpeista käsin. Myös kehittäminen tapahtuu kehittämiskohteen henkilöstön omana työnä. Siten kehittämisprosessille asetetut tavoitteet ja muutostarpeet konkretisoituvat ja saavat aikaan muutoksia toimintakäytäntöihin. Kehittämisessä kaikkien osapuolten tulee sitoutua yhteistoiminnallisuuteen ja toteutusvastuu on paikallisilla toimijoilla. (Syvänen, Loppela & Tikkamäki 2019, 174.) Yhteiskehittämisen periaatteita

ovat eri toimijoiden yhdenvertainen osallistumismahdollisuus sekä dialogisuus (Kauppinen, Kesäniemi, Luojus, Lange & Lönn 2020, 3, 8).

Asumisvalmennuksen kehittämiseksi Josnalle tarvittiin monenlaista tietoa. Tietoa hankittiin olemassa olevista lähteistä ja prosessissa syntyi myös uutta tietoa. Kehittämisprosessi myötäili toimintatutkimuksen syklejä ja jokaisella ”kierroksella” tapahtui tiedon hankintaa tai uuden tiedon tuottamista kehittämissarjoissa. Opinnäytetyössä mukailtiin yhteiskehittämisen ajatusta siitä, että opinnäytetyön tekijällä, nuorilla tai nuorisoasumisen ammattilaisilla ei kenelläkään yksistään ole tarvittavaa tietoa tai vastauksia. Yhteiskehittämisellä saatiin tietoa laajemmin ja monipuolisemmin. Olisi turha kehittää valmennusta, joka on vain ammattilaisista hyvä, jos nuoret eivät kokisi niin, tai vastaavasti suunnitella sisällöltään antoisa valmennus, jonka toteuttaminen on ohjaajan näkökulmasta jostain syystä mahdotonta. Yhteiskehittämisen ulkopuolelle tässä opinnäytetyössä rajautuivat muiden organisaatioiden edustajat, joiden kanssa yhteistyötä tullaan tekemään myöhemmin asumisvalmennuksen järjestämiseen liittyen.

7.5 Arviointi

Arvioinnin tehtävänä kehittämistyössä on tuottaa tietoa prosessista ja kehitettävästä asiasta. Arviointi mittaa, saavutettiinke kehittämisesssä asetetut tavoitteet vai jäätinkö niistä. (Toikko & Rantanen 2009, 61–62.) Kehittämisprosessin seuranta, ja sitä kautta arviointi, perustuu dokumentaatioon, jota syntyy prosessin aikana. Dokumenttiaineistoja voivat olla määrälliset tunnusluvut, toiminnan kuvaukset, työpäiväkirjat ja erilliset palaute- tai arviointidokumentit. (Toikko & Rantanen 2009, 80–82.)

Yksi arvioinnin toteuttamismuoto on reflektio. Reflektio kehittämistoiminnassa tarkoittaa Toikon ja Rantasen (2009) mukaan ”kehittämisen menetelmien ja toimintatapojen, mutta myös kehittämisen perustelujen ja organisoinnin jatkuvaa uudelleen arviointia” (Toikko & Rantanen 2009, 52). Yksilötyöskentelyssä reflektio, eli pohdiskeleva arviointi, tähtää Kurjen (2002) mukaan siihen, että oppija vapautuisi pelkästä tietämisestä toimintaan. Reflektion tulisi olla prosessi, joka

muovaa oppijan tietoisuutta, arvoja, asenteita ja uskomuksia ja sitä kautta ajattelua. (Kurki, 2002, 34.) Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta reflektiivisyys teorian ja käytännön yhdistämisessä on pysähtymistä kriittisesti tarkastelemaan ja arvioimaan toimintaa pitkin matkaa. Teoriaan peilaamalla pyritään oppimaan toiminnasta, itsestä ja maailmasta. Oman työskentelyn reflektiivisyyden voi vielä jaotella henkilökohtaiseen eli työssä toteutuviin sosiaalisiin suhteisiin ja rakenteelliseen reflektiivisyyteen. (Nivala & Ryyänen, 2022, 219–220.)

Osallistava arviointi on menetelmä, jossa toiminnan tai kehittämisen kohteena olevien palvelujen käyttäjät osallistuvat itse toiminnan arviointiin. Arvioinnissa käytetään toimijoita osallistavia rakenteita ja menetelmiä. Osallistavan arvioinnin ajatuksena on, että ihmisten tulee itse olla arvioimassa, tutkimassa ja kehittämässä heitä koskevia asioita. (Kivipelto, 2008, 24.) Adamsin (2003) valtaistavassa arvioinnissa ihmiset ovat vahvasti mukana arvioinnissa tai he itse kokonaan suunnittelevat ja toteuttavat sen, jolloin arviointitoimintakin parhaimmillaan valtaistaa heitä. Valtaistuminen on esimerkiksi tietoisuuden lisääntymistä ja toimintavalmiuksien saamista. Valtaistavassa arvioinnissa toimintaa arvioitaessa keskitytään yhtenä osa-alueena myös itse valtaistumisen teemaan ja pyritään arvioimaan sen toteutumista. Arvioinnissa tarkastellaan toimintaa etsien niitä tekijöitä, jotka voivat lisätä ihmisten tietoisuuden kehittymistä ja siten edistää kokonaistavoitteita. Siinä arvioidaan toiminnan tarkoituksenmukaisuutta suhteessa toiminnan tarkoitukseen ja asetettuihin tavoitteisiin. Arviointitoiminta toteutetaan osana ryhmän perustoimintaa. Menetelminä voidaan käyttää dialogisia ja toiminnallisia menetelmiä sekä reflektiotapoja. Valtaistavassa arvioinnissa tarkoituksena on, että samalla kun arvioidaan toimintaa, pyritään lisäämään heikompiosaisten tai vähemmän kuultujen ihmisten äänen kuuluville saamista (Kivipelto 2008, 29–31.)

Tässä kehittämissprosessissa arvioitiin muun muassa sen aikataulutusta, prosessin vaiheiden toteutumista sekä kehittämiskumppaneiden osallisuutta. Lisäksi arvioitiin kehittämisessä syntynyttä tuotosta; asumisvalmennuspakettia, sen sisältöä, rakennetta ja ohjaajan opasta. Arvioijana kehittämissprosessin osalta toimivat ne henkilöt, jotka osallistuivat kehittämispajoihin sekä toimeksiantajan edustaja sekä opinnäytetyön tekijä. Tuotoksen osalta arvioitiin

asumisvalmennuksen rakennetta, sisältöä ja ohjeistusta. Sen arvioinnissa edellä mainittujen lisäksi toimi myös muita nuoria, jotka eivät olleet osallistuneet alkuperäisiin kehittämistyöpajoihin (taulukko 1). Arviointiin ja reflektioon tukea on antanut myös opinnäytetyön ohjausprosessi.

Arvioinnissa ja reflektiossa käytettävänä dokumentteina tässä opinnäytetyöprosessissa toimivat asumisvalmennusmateriaalien keräämis- ja luokittelutiedosto, muistiinpanot nuorten ja ammattilaisten kanssa käydyistä keskusteluista ja työskentelyistä kehittämispajoissa, työpajoihin osallistuneiden palautteet myös osallisuuden osalta, muistiinpanot opinnäytetyön ohjaajan ja toimeksiantajan edustajan kanssa käydyistä ohjaavista keskusteluista sekä päiväkirjamuistiinpanot kehittämisen ajalta.

Arviointia tapahtui erityisesti kehittämissykliden havainnointi- ja reflektiovaiheissa, mutta myös pitkin matkaa. Erityisiä arviointihetkiä tämän kehittämissessin aikana olivat kehittämispajat ja niissä syntyneen palautteen käsittely, Josnan henkilöstön kanssa käydyt keskustelut ja palautetilanteet sekä toteutuneen vertaaminen suunnitelmarunkoon ja aikatauluun. Keskeistä oli myös opinnäytetyön ohjaus sekä opinnäytetyöntekijän prosessin eri vaiheissa tekemä reflektio.

Mitä arvioitiin?		Kuka arvioi?			
Arvioitava kohde	Arviointimateriaali ja näkökohdat	Ammattilaiset	Nuoret	Toimeksiantaja	Opinnäytetyön tekijä
Kehittämissprosessi					
Aikataulu	Toteutuneen vertaaminen suunnitelmaan ja tavoitteisiin			x	x
Prosessin vaiheet	Toteutuneen vertaaminen suunnitelmaan ja tavoitteisiin			x	x
Nuorten kehittämispaja	Suullinen ja kirjallinen palaute – pajan toimivuus		x		x
Ammattilaisten kehittämispaja	Suullinen ja kirjallinen palaute – pajan toimivuus	x			x
Osallisuus	Toteutuneen vertaaminen tavoitteisiin	x	x		x
Asumisvalmennus					

Rakenne	Vertaaminen tavoitteisiin ja tarpeisiin	x	x	x	x
Sisällöt	Vertaaminen tavoitteisiin ja tarpeisiin	x	x	x	x
Ohjaajan opas	Vertaaminen tavoitteisiin ja tarpeisiin	x		x	x

Taulukko 1. Arvioinnin toteutus kehittämissprosessin aikana

Valmiin asumisvalmennuksen toimivuutta ja sen hyötyjä ja merkityksiä osallistujille päästään arvioimaan vasta valmennusten käynnistyttyä. Varsinainen vaikuttavuuden arviointi osallistujien elämään tulevaisuudessa on vaikeaa, koska yksilön valintoihin ja olosuhteisiin vaikuttavat niin monet seikat. Osallistava ja valtaistava arviointi on soveltuva arvioinnin toteutustapa asumisvalmennuksiin jatkossa.

8 Asumisvalmennuksen kehittämisen vaiheet

8.1 Lähtökohdat, käynnistysvaihe ja ammattilaisten työpaja

Opinnäytetyön aihe syntyi tarpeesta kehittää Josnalle asumisvalmennus käytettäväksi itsenäistymisvaiheessa olevien nuorten kanssa. Tieto asumisvalmennuksen tarpeesta oli noussut Josnan työntekijöille asumisohjauksen kenttätöiden kokemuksista nuorten parissa sekä nuorten kanssa toimivien yhteistyökumppaneiden kanssa käydyistä keskusteluista. Lisäksi vuosina 2014–2016 Josnan, Marttojen ja Pohjois-Karjalan 4H:n yhteisessä ESR-kehittämishankkeessa pilotoitu Taitava koti -asumis- ja arjentaitojen koulutushanke materiaaleineen oli silloisiin tarpeisiin kehitettynä nyt jo rakenteeltaan ja sisällöltään vanhentunut ja siten toimimaton. Asumisvalmennukseen toivottiin kehitettävän rakenne sekä siinä käytettävät sisällöt ja harjoitteet ohjeineen. Valmennuksen toivottiin soveltuvan pienryhmille ja yksittäisten tehtävien myös yksilöasiakastyöhön. Kehittämistyö hahmoteltiin näistä lähtökohdista alkuun työyhteisössä vuoden 2022 aikana toiminnanjohtajan ja muun henkilöstön kanssa. Opinnäytetyösuunnitelma

hyväksyttiin huhtikuussa 2023 (taulukko 2). Tämän jälkeen allekirjoitettiin tarvittavat sopimukset ja luvat.

Kehittämisen prosessin vaiheet		Sykli 1.	Sykli 2.	Sykli 3.
Vuosi 2023	tammi-huhtikuu	touko-kesäkuu	elo-syyskuu	loka-marraskuu
	-Aiheeseen perehtyminen -Kehittämisen prosessin suunnittelu -Opinnäytetyösuunnitelman hyväksyminen	-Tarvittavat luvat -Asumisohjausmateriaaleihin tutustuminen ja luokittelu -Ammattilaisten kehittämispajan suunnittelu ja toteuttaminen -Tiedon jäsentely ja reflektointi	-Asumisohjausmateriaalien etsiminen jatkuu -Nuorten kehittämispajan suunnittelu ja toteuttaminen -Tiedon jäsentely ja reflektointi	-Asumisvalmennuksen rakenteen ja sisällön kehittäminen -Ohjaajan oppaan kokoaminen -Arviointi -Opinnäytetyöraportin kirjoittaminen

Taulukko 2. Kehittämisen prosessin vaiheet

Kehittämistyön aikana, ensimmäisestä syklistä alkaen, opinnäytetyöntekijä etsi ja tutustui mahdollisimman laajasti asumisohjauksessa ja -neuvonnassa sekä erilaisilla asumistaitokursseilla käytettäviin, vapaasti jaossa oleviin materiaaleihin internetissä sekä kirjallisuuden pohjalta. Tyypillisimmin asumisohjauksessa ja neuvonnassa käytetyt materiaalit ovat erilaisia harjoitteita, pelejä, tehtäviä, videoita, testejä ja lomakkeita. Ensin perehdyttiin Josnan, Nuorisotasuntoliitto NAL:n, ennestään tuttujen yhteistyökumppaneiden sekä valtakunnallisten järjestöjen tuottamiin materiaaleihin. Etsinnässä hakusanoina käytettiin suomenkielisiä asumiseen, asunnottomuustyöhön ja asumisohjaukseen liittyviä sanoja vapaasti ja monipuolisesti. Niiden lisäksi etsittiin asumisvalmennuksen mahdollisia teemoja ja sisältöjä (esimerkiksi kodinhoito, vuokrasuhde, talous, siivous, elämäntalouden hallinta, mielenterveys) kuvaavilla tai sivuavilla hakusanoilla. Löytyneiden asumisen oppaiden ja materiaaleja jakavien toimijoiden lähteet ja linkit johdattiivat yhä uusien aineistojen pariin. Läpi käytiin myös useita opinnäytetyönä tehtyjä asumisen, elämäntalouden hallinnan, talouden hallinnan tai itsenäistymisen oppaita tai kursseja.

Löytyneet materiaalit lajiteltiin teemoittain sähköiseen Excel-taulukkoon sisällön perusteella. Sisällön lisäksi materiaalista kirjattiin muutamalla sanalla sisällön ja

muodon kuvaus ja aineiston lähde tai linkki. Materiaalia jaottui alussa seuraavien otsikoiden alle: Yleiset (= kokonaiset oppaat ja prosessit), Raha-asiat (budjetointi, velkaantuminen, taloudenhallinnan työkalut) Kodinhoito, Ruoanlaitto, Elämänhallinta ja Asunnon haku ja vuokrasuhde. Videot poimittiin omalle välilehdelleen. Materiaalien karttuessa kävi selväksi, että laadukasta ja soveltuvaa materiaalia oli asumisvalmennukseen käytettävissä runsaasti. Materiaalien osalta kehittäminen tuli siis tarkoittamaan etsimisen lisäksi perusteltua valitsemista, aineiston ”kuratointia”, ja muokkaamista eikä niinkään uuden materiaalin tuottamista.

Kehittämistyön suunnitelma esiteltiin Josnan ammattilaisille toukokuussa 2023 diaesityksellä viikkopalaverissa. Esityksessä kuvattiin tavoitteet, aikataulu ja yhteiskehittämisen muodot. Tilaisuudessa oli varattu aikaa kysymyksille ja yhteiseen keskusteluun. Esitetty suunnitelma otettiin vastaan innostuneena ja hyväksyttiin sellaisenaan. Kesäkuussa ammattilaiset pääsivät kehittämispajassa kertomaan vinkkinsä ja kokemuksensa käytössään olevista asumisohjauksen materiaaleista, kertomaan tarpeensa valmennuksen muodolle ja sisällölle sekä valitsemaan ja arvioimaan esimerkkinä olevia tehtäviä ja harjoitteita. Kehittämispajaan osallistui viisi henkeä ja he työskentelivät aamupäivän ajan Josnan toimistolla kolmen hengen ryhmässä ja pareittain. Aikaa käytettiin kaikkiaan kolmisen tuntia. Työskentelyn alussa osallistujille esiteltiin vielä muistin virkistykseksi diaesitystä apuna käyttäen kehitettävän asumisvalmennuksen tarve, yhtymäkohdat omaan työhön sekä kyseisen työpajan tavoitteet, aikataulu ja rakenne. Opinnäytetyöntekijä toimi kehittämispajan fasilitaattorina.

Kehittämispajassa tutustuttavat materiaalit olivat teemoiteltuina sisällön (talous, hyvinvointi, asuminen) tai toteutustavan (YouTube-videot, pelit) perusteella. Aineistot olivat sijoiteltuina eri huoneisiin esille ja osallistujat kiersivät pisteillä rastimaisesti. Osallistujille oli jaettu työskentelyyn liittyvät kehittämis- ja palautekysymykset (liite 1) sähköisesti sekä paperilla ja he vastasivat kysymyksiin kirjallisesti. Pisteillä kiertämisen jälkeen osallistujien kanssa käytiin yhteistä keskustelua vapaasti sekä kysymyksien pohjalta. Keskusteluissa hyödynnettiin demokraattisen dialogin periaatteita. Osallistujilta pyydettiin mielipiteitä ja kehitysehdotuksia asumisvalmennukseen soveltuvista teemoista, ohjaajan ohjeeseen

tarvittavista asioista sekä valmennusmateriaalipaketin rakenteesta. Lisäksi pyydettiin palautetta itse kehittämistyöpajasta osallisuuden näkökulmasta.

8.2 Nuorten kehittämispajat

Toisessa syklissä opinnäytetyöntekijä teki ammattilaisten kirjallisten vastausten ja muistiinpanojensa perusteella materiaalien valintaa nuorten kehittämispajaan. Osa teemoista ja tehtävistä vaihdettiin uusiin, osa materiaaleista pidettiin tarkoituksella samoina. Osallistujia nuorten kehittämispajaan haettiin kesällä avoimilla kutsuilla. Kutsua välitettiin Josnan toiminnassa mukana oleville nuorille tavatessa suullisesti sekä puhelimitse viestillä. Kutsuttaessa esiteltiin opinnäytetyön tavoite ja kerrottiin, että nuorten näkemyksen ja asiantuntemuksen saaminen osaksi asumisvalmennuksen kehittämistä on tärkeää. Osallistuminen oli vapaaehtoista eikä siitä maksettu korvausta. Mukaan saatiin itsenäistymisikäisiä nuoria, jotka halusivat olla mukana kehittämässä asumisvalmennusta toisille nuorille. Kaikki halukkaat osallistujat pääsivät mukaan. Osallistuneet nuoret olivat mukana Josnan toiminnassa, mutta eivät tukiasumisen tai asumisohjauksen asiakkuudessa.

Kehittämispajat pidettiin elokuussa 2023 Josnan tiloissa. Nuorten pajoja pidettiin kaksi, ensimmäisen ja toisen pajan välissä oli kaksi viikkoa aikaa. Ensimmäiseen kehittämispajaan osallistui neljä nuorta ja toisessa oli kolme osallistujaa opinnäytetyöntekijän lisäksi. Yksi ennakkoon ilmoittautunut ei päässyt paikalle. Ryhmä oli hyvin keskusteleva ja toinen nuorten paja pidettiin tästä syystä samojen nuorten kanssa. Ensimmäisellä kerralla ehdittiin käydä teemoista vain osa ja nuoret olivat motivoituneita jatkamaan yhteistä kehittämistyöskentelyä. Aikaa molemmissa pajoissa työskentelyyn käytettiin hieman yli kaksi tuntia.

Työskentelyn aluksi nuorille esiteltiin tätä tarkoitusta varten tehdyn diaesityksen avulla opinnäytetyön tavoite, pajan tavoite, rakenne sekä anonymiteettiin ja luottamuksellisuuteen liittyvät asiat. Dioissa sekä paperille tulostettuna oli esimerkiksi kysymyksiä (liite 2), joihin nuorilta toivottiin vastauksia. Keskusteluissa hyödynnettiin demokraattisen dialogin periaatteita. Opinnäytetyöntekijä teki nuorten

keskustellessa muistiinpanoja. Keskustelua ei nauhoitettu. Alussa nuorilta kysyttiin, millaisia kokemuksia osallistujilla oli ollut aiemmin asumiseen liittyvästä ohjauksesta ja opetuksesta, sekä millaisia teemoja he kokivat että nuorille suunnattuun valmennukseen tulisi valita. Sen jälkeen käytiin läpi teemoittain esimerkkejä asumisvalmennukseen soveltuvista tehtävistä. Lisäksi nuorilta kysyttiin valmennuksen rakenteeseen ja valmennustilanteeseen liittyviä asioita. Kaikki osallistujat osallistuivat keskusteluun. Opinnäytetyöntekijä toimi fasilitaattorina eli kuljetti keskustelua, teki lisäkysymyksiä, jakoi tarvittaessa puheenvuoroja sekä ohjasi osallistujat tutustumaan esimerkkimateriaaleihin.

8.3 Prosessin sivupolut ja päätösvaihe

Molempien kehittämispajojen jälkeen nousseet mielipiteet, kehitysehdotukset ja näkökulmat hyödynnettiin asumisvalmennukseen tulevien harjoitteiden ja tehtävien valinnassa, muokkaamisessa, niiden ohjeistuksissa sekä ohjaajan oppaan sisällöissä. Kehittämisprosessissa seurailtu toimintatutkimuksellinen spiraalimalli mahdollistaa myös uusien ideoiden perässä sivupoluille poikkeamisen. Niin tässäkin työssä tapahtui. Jossalla kehittämisprosessin aikaan syntynyt idea tehosiivouksen ja järjestämisen prosessista ja materiaaleista haluttiin myös hyödyntää. Tehosiivouksen ja järjestämisen ”käsikirjan” ensimmäinen versio syntyi jatkokyöstämistään odottelemaan tämän kehittämisprosessin sivutuotteena, osittain asumisvalmennuspaketin kanssa samoja sisältöjä hyödyntäen.

Kolmanteen sykliin ajoittui suurin osa opinnäytetyön raportin kirjoittamisesta ohjauksineen sekä asumisvalmennuksen loppuvaiheen arviointi eri nuorten ja Jossan ammattilaisten kanssa. Arviointia tapahtui asumisvalmennuspakettiin ja ohjaajan oppaaseen tutustumalla, harjoitteita ja tehtäviä koetestaamalla sekä opinnäytetyöraporttia sen eri luonnosvaiheissa lukemalla. Luonnosversioita muokattiin arvioijien antaman palautteen perusteella. Arviointi- ja palautetilanteissa hyödynnettiin konsultatiivisen asiantuntijahaastattelun periaatteita. Asumisvalmennuspaketti ohjaajalle suunnattuine ohjeistuksineen valmistui syksyllä. Opinnäytetyö jätettiin arvioitavaksi marraskuussa 2023.

Kaikista sykleissä oli löydettävissä toimintatutkimuksellisen kehittämisprosessin vaiheet; suunnittelu, toiminta, havainnointi ja reflektointi. Käytännössä vaiheet limittyivät ja sulautuivat osittain toisiinsa. Kehittämistyöpajat olivat selvästi toimintaa, mutta myös havainnointia. Suunnittelua ja reflektointia tapahtui useassa vaiheessa syklin aikana.

9 Asumisvalmennus

9.1 Yhteiskehittämisessä syntynyt tieto ja tehdyt johtopäätökset

Josnan nuorisoasumisen ammattilaiset toivoivat asumisvalmennuksen sisällöksi monipuolisesti asumisen ja elämönhallinnan teemoja. Vastauksissa mainittiin: etuudet, asumisen taidot, talous, mielenterveys, vuokra-asumisen pelisäännöt, terveelliset elämäntavat, yksinäisyys ja päihteet. Osallistujat arvioivat esillä olevia tehtäviä ja harjoitteita muun muassa toimivuuden, hyödynnettävyyden ja kiinnostavuuden näkökulmasta. Valikoituviin valmennusmateriaaleihin toivottiin vaihtelevuutta ja eri tekniikoiden (pelit, sähköiset materiaalit, videot) vuorottelua. Kehittämisspajassa tutustuttavina olevista videomateriaaleista heräsi paljon keskustelua; osa todettiin suoraan käyttöön meneviksi, kun taas toisia pidettiin liian pitkinä ja jo ajasta jääneinä. Asumisvalmennuksen järjestämiseen ja materiaalien käyttöön valmennuksessa toivottiin selkeää ohjeistusta. Tekstimuotoisen ohjeen toivottiin olevan tiivis ja havainnollinen. Lisäksi toivottiin opinäytetyöntekijän pitävän valmennuksen valmistuttua henkilökohtaisen esittelyn ja perehdytyksen ohjaajille.

Nuorten kehittämisspajassa ilmi tulleet toiveet asumisvalmennuksen sisällön suhteen olivat hyvin samansuuntaisia kuin ammattilaisten toiveet ja millaisia sisältöjä asumisen valmiuksia lisäävissä koulutuksissa ja oppaissa sisällön suhteen oli ylipäänsä tullut vastaan. Sisällöksi toivottiin taloudenhallinnan ja kodinhoidon teemoja, vuokrasuhteeseen liittyviä sisältöjä, palveluohjausta muiden palvelujen piiriin sekä mielenterveysteeman käsittelyä. Nuorilta syntyi perusteltuja mielipiteitä olemassa olevien materiaalien ja harjoitteiden valintaan sekä

niiden parannus- ja muokausehdotuksia. Osallistujat innostuivat suunnittelemaan esillä olevista materiaaleista kokonaisia pelilisiä harjoitteita sääntöineen ja toimintajärjestyksineen. Nuoret nimesivät asumisvalmennustilanteissa tärkeiksi asioiksi turvallisen ryhmän ja mahdollisuuden itse säädellä osallistumisansa tasoa. Lisäksi esitettiin yksityiskohtaisia vinkkejä parien ja ryhmien tasa-puoliseen muodostamiseen, hiljaisten ja puhelioiden nuorten osallistumismahdollisuuksien huomioimiseen. Ideoita osallistujien valmennustilanteessa viihtymiseen ja motivoitumiseen olivat: aineistojen vaihtelevuus, tarvittava tauotus, tekemällä oppiminen sekä mieluummin useampi valmennuskerta kuin liikaa sisältöjä yhdellä kertaa.

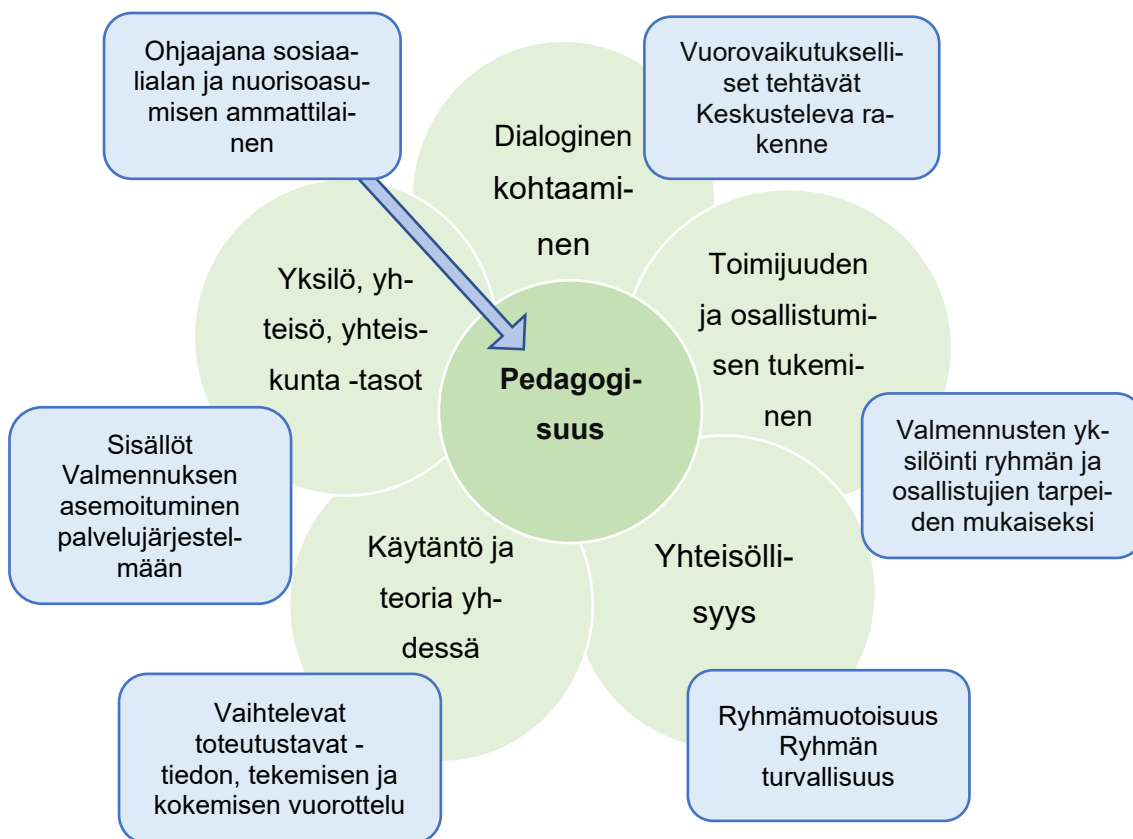
Ohjaajalta he toivoivat kannustavaa ja innostavaa, mutta selkeästi ohjaavaa roolia asumisvalmennustilanteissa. Nuoret esittivät vaihtoehtoisia kuvauksia ohjaajan otteelle suhteessa ohjattavien nuorten osallistumiseen tai olemiseen ryhmässä. Lisäksi he tuottivat puheessaan erilaisia osallistujatyyppejä, jollaisia mahdollisesti arvelivat valmennuksiin päätyvän ja joiden keskittyminen, motivoituminen tai rohkeus osallistua, olivat erilaisia. Asumisvalmennuksen sisältöjen oppimiseksi ja muistamiseksi keskusteltiin aineiston materiaalien värien käytöstä sekä sähköisten materiaalien ja teknologioiden hyödyntämisestä.

Nuorten puheissa maalautui esiin myös kuva jo elämisen ja asumisen taitoja hallitsevasta, toimijuudeltaan ja osallistumiseltaan vahvasta nuoresta. Tämä oletetusti jo itsenäistymisvaiheen karikat selvittänyt nuori näyttäytyi tavoitetilana, jollaiseksi nuoret ajatuksissaan asumisvalmennukseen osallistuvan nuoren toivoivat parhaimmillaan päätyvän. Kehittämispajan keskusteluissa nuoret liikkuivat ajassa ja kertoivat muistoja ja esimerkkejä omista tarinoistaan. Toisinaan janan alkupäästä, kokemattoman ja osaamattoman, mahdollisesti virheitä tekevän nuoren näkökulmasta, välillä janan toisesta päästä, nykyhetken tilanteestaan, jossa he kokevat asumisensa ainakin suurilta osin onnistuvan ja heillä olevan jo huomattavasti paremmat itsenäisen elämän ja asumisen taidot.

Erytisesti nuorten kehittämispajassa tuottamaa aineistoa jäsennellessä ja reflektoidessa syntyi huomio, että nuorten kuvaukset optimaalisesta asumisvalmennuksesta vastasivat sosiaalipedagogisen työotteen mukaisesti suunniteltua

ja toteutettua toimintaa. Myös puheissa kuvautuvassa, asumisessaan ja elämässään onnistuvassa nuorella oli yhtymäkohtia sosiaalipedagogisen ajattelun ideaaliin; autonomiseen, toimijuuttaan hyödyntävään, yhteisönsä ja yhteiskunnan kanssa aktiivisessa vuorovaikutuksessa elävään ihmiseen. Kehittämispajaan osallistuneet nuoret olivat olleet mukana aiemmin Josnan muussa toiminnassa ja osallistuneet ryhmämuotoiseen opetukseen peruskoulussa ja mahdollisissa muissa opinnoissaan. Heillä oli valmiuksia ajatella ja sanoittaa asioita asumisvalmennukseen osallistuvan nuoren näkökulmasta ja selvästi heillä oli hyviä kokemuksia sosiaalipedagogisen työtteen ja sosiaalisen vahvistamisen menetelmin toteutettuun toimintaan osallistumisesta.

Kehittämispajojen jälkeen asumisvalmennuksen kehittämisen teoreettiseksi lähtökohdaksi päätyivät sosiaalipedagoginen työote ja sosiaalinen vahvistaminen. Asumisvalmennuksen osa-alueita, valmennuksen toteutustapaa, ohjaajan ohjeistusta sekä yksittäisten tehtävien sisältöjä ja tavoitteita lopulliseen valmennukseen valittiin ja kehitettiin dialogisen kohtaamisen, toimijuuden ja osallistumisen tukemisen, yhteisöllisyyden, käytännön ja teorian yhdistelmän ja yksilö-, yhteisö- ja yhteiskunta-tasoilla toimimisen näkökulmasta (kuviot 3).

Kuvio 3. Sosiaalipedagogisen työotteen ominaispiirteet asumisvalmennuksessa (mukaillen Nivala & Ryyänen 2022, 230).

Valmennuksissa pyritään dialogiseen kohtaamiseen, ei ainoastaan ohjaajan ja osallistujan väliseen, vaan myös osallistujien keskinäiseen. On sallittua ja toivottavaa, että osallistajat tuottavat myös itse aiheeseen liittyvää sisältöä asumisvalmennukseen ja dialogisuus syvenisi siten käsittämään myös vuorovaikutuksen teeman kanssa. Toimijuuden ja osallistumisen tukeminen tarkoittaa valmennuksen suunnitteluvaiheessa ohjaajan aktiivista otetta valmennuksen yksilöimiseksi osallistujaryhmän tai yksilöiden sisällöllisten, mutta myös oppimiseen tai osallistumiseen liittyvien tarpeiden suhteen. Yhteisöllisyys ilmenee asumisvalmennuksen pienryhmämuotoisessa rakenteessa sekä ohjaajan aktiivisessa roolissa ryhmän turvallisuuden luojana ja yhteisöllisyyden rakentajana. Käytäntö ja teoria yhdessä näyttäytyy valmennushetkissä vaihtelevina materiaalien ja tekniikoiden käyttönä sekä kokemuksen ja tekemisen hyödyntämisenä yksisuuntaisen tiedon välityksen jäädessä vähemmälle. Yksilö-, yhteisö- ja yhteiskunta -tasot tulevat hyvin esiin asumisvalmennusmateriaaleissa. Niissä katsantokanta vaihtelee milloin nuoren itsensä ja milloin naapuruston, vuokranantajan,

yhteiskunnallisten rakenteiden, palvelujen tai lainsäädännön näkökulmaan. Asumisvalmennus itsessään asettuu myös osaksi palvelujärjestelmää. Tämä yhteys asemoi osallistuvan nuoren automaattisesti osaksi yhteiskuntajärjestelmää. Tätä rakennetta voidaan avoimesti valmennuksessa yhdessä sanoittaa ja sen merkityksiä tarkastella. Asumisvalmennuksen kokonaisuuden pedagogisessa suunnittelussa ja ohjaamisessa vastuu on Josnan ohjaajalla, jolla on jo vahva kokemus nuorten asumisesta ja asumisen haasteista sekä yleinen sosiaalialan ammatillinen osaaminen käytössään.

9.2 Rakenne ja sisältö

Asumisvalmennus koostuu neljästä teemasta, joita ovat: Elämä, Asuminen, Raha ja Koti (taulukko 3). Teemojen valikoitumiseen oli useampia toisiaan tukevia perusteita. Josnalla pidetyissä kehittämispajoissa niin nuorten kuin ammattilaistenkin toiveet sisältöjen suhteen toteutuvat valittujen teemojen kautta. Teemat ovat samoja, joihin liittyviä haasteita itsenäistyvillä nuorilla on tutkimusten ja nuorisoasumisen kentän toimijoiden mukaan, niin valtakunnallisesti kuin Joensuun seudullakin. Valmennuksen sisällöissä ja toteutuksessa on huomioitu erityisesti nuoret ja itsenäistymisen elämänvaihe, vaikka pääteemat ovat yhteisiä kaikien ikäisten asumisessaan tukea tarvitsevien kohdalla. Kyseisten teemojen sisällöt toistuivat pitkin prosessia muiden toimijoiden asumisohjausmateriaaleja kartoittaessa. Asumisvalmennuksen materiaalit ovat erilaisia harjoitteita, pelejä, tehtäviä, videoita, testejä ja lomakkeita. Lisäksi kaikista teemoista on perustietoa ohjaajalle tai käytettäväksi tehtävien ohessa.

Teema	Tavoitteita ja sisältöä
Elämä	<ul style="list-style-type: none"> • Itsetuntemus, toisiin tutustuminen, mukavat asiat elämässä • Vahvuuksien tunnistaminen, itsetunto, hyvän kautta ajattelu • Arvojen pohtiminen ja niiden vaikutuksesta tietoiseksi tuleminen • Arvojen ja käytännön elämän yhteneväisyys tai erot • Tavoitteelliset toimet arvojen mukaisen elämän edistämiseksi • Tavoitteita kohti kulkeminen, osatavoitteiden asettaminen • Epämieluisan asian suunnittelu ja sen pariin päätyminen • Ajatuksen kääntäminen pakollisesta tekemisestä mahdollisuudeksi • Aloituskynnyksen madaltaminen • Toimintakyvyn lisääminen • Ajanhallinta viikko- ja päivätasolla • Ajankäytön havainnointi ja mahdolliset muutokset • Arjenhallinnan tavoista tietoiseksi tuleminen • Aikatauluttaminen • Mieliala, stressinhallinta • Arjen käsitteen pohtiminen • Arjen hyvät asiat, arjen rutiinien hyödyt
Asuminen	<ul style="list-style-type: none"> • Keskustelua itsenäisestä asumisesta • Itsenäisen elämän vastuut ja velvollisuudet • Omaan kotiin muuttaminen • Vuokralla asuminen • Sopimukset • Vuokralaisen oikeudet ja velvollisuudet • Yksin asuminen • Naapurit, yhteisö • Asunnon varustelu • Asumisen turvallisuus • Asunnon irtisanominen ja pois muuttaminen
Raha	<ul style="list-style-type: none"> • Tietoisuus omista rahankäyttötavoista ja taloustilanteesta • Rahankäytön pohtiminen yleisesti • Rikkauden käsitteen pohtiminen kokonaisvaltaisesti • Kuinka voi vaikuttaa itse omaan talouteensa • Tietoisuus elämäntilanteiden vaikutuksesta talousasioihin • Tietoa talousvaikeuksien syistä • Taloudenseurannan ja -hallinnan työkalut ja käyttö • Budjetointi • Säästösuunnitelman laatiminen ja säätämisen pohtiminen • Pienten päätösten ja muutosten vaikutus talouteen • Säästämisvinkkejä • Tietoa ja pohdintakysymyksiä ostopäätösten tekemisestä • Osamaksu, menojen tärkeysjärjestys, sopimusten tekeminen • Tutuiksi velka, ulosotto, ulosmittaus, maksuhäiriömerkintä • Tietoa etuuksien hakemisesta ja saamisesta • Perinnän esittely ja maksusuunnitelmien tekeminen • Tietoa nuorten taloudellisesta eriarvoisuudesta ja lähtökohdista • Talouden hälytysmerkit • Rahankäyttö ja riippuvuudet • Taustatiedoksi paikalliset palvelut; talousneuvola, välitystili • Ostajatyypit, ostokäyttäytyminen • Kuluttamismotiivit, kuluttajatyypit

	<ul style="list-style-type: none"> • Ostosten välttämättömyys
Koti	<ul style="list-style-type: none"> • Siivouksen hyödyt • Keskustelua siivoamisesta ja kodinhoidosta • Siivousjärjestys, -välineet ja -tekniikat • Kodin järjestäminen • (Vuokra)asukkaan vastuulla olevat kodin siivouskohteet • Muuttosiivous • Kodinhoito ja riippuvuudet • Kodinhoito ja neuropsykiatriset erityispiirteet • Kiertotalouden periaatteet • Kierrätys, lajittelu • Paikalliset kierrätyspisteet ja -mahdollisuudet

Taulukko 3. Asumisvalmennuksen teemat ja niiden tavoitteita ja sisältöjä

Valmennuksen osioiden nimistä haluttiin lyhyet ja ytimekkäät ja mahdollisimman kuvaavat. Elämä-osiossa on tehtäviä nuoreen itseensä ja hänen arvoihinsa liittyen. Lisäksi osiossa on suunnittelemiseen, tehtäviin tarttumiseen ja ajankäyttöön sekä arkeen liittyviä sisältöjä ja harjoitteita. Asuminen-teema pitää sisälään asunnon hakemiseen, muuttamiseen sekä asumisen aikaisiin asioihin liittyviä tehtäviä. Tutuksi tulevat asumisturvallisuus sekä vuokralla asumiseen ja vuokranantajuuteen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet. Koti-nimi valikoitui taloudenhoidon, kotitöiden ja siivoamisen otsikoksi. Koti-sanalla on lämmin ja arvostava kaiku. Raha-otsikko on hyvin konkreettinen. Sen alla on muun muassa kulutus- ja ostokäyttäytyminen, etuudet, taloudenhallinnan työkalut ja velkaantumisen asiat.

Tästä asumisvalmennuksesta rajautui ulkopuolelle ruokatarvikkeiden osto ja ruoanlaitto, vaikka aiheina tärkeitä ovatkin. Tällä rajauksella valmennuksesta saatiin paremmin eri tiloihin soveltuva eikä valmennuksesta synny materiaalikustannuksia. Joissakin asumisen taitokurssissa rakenne on perustunut eri ammattilaisten pitämiin luentokokonaisuuksiin. Tällöin osallistujat ovat voineet hyödyntää usean vierailevan toimijan asiantuntemusta. Tästä valmennuksesta eri asiantuntijoiden luento-osuudet rajautuivat ulos valmennuksen ketteryden ja joustavuuden sekä siirrettävyyden mahdollistamiseksi. Yksittäiseen valmennukseen on kuitenkin täysin mahdollista liittää asiantuntijapuheenvuoroja tai vierailukäyntejä.

Jokaisesta teemasta on asumisvalmennuspaketissa materiaalia runsaasti, 10–30 erilaista sisältöä, joista rakentaa tarpeisiin vastaava kokonaisuus valmennustuokioiksi. Materiaalia ohjaajalle on tarjolla reilusti, jotta hän voi varioida sisältöjä ryhmäläisten tarpeiden, aiempien tietojen tai mahdollisten rajoitteiden mukaisesti. Osiot toimivat myös itsenäisesti siten, että on mahdollista toteuttaa tarpeiden mukaan vaikkapa vain Asuminen ja Koti tai Elämä ja Raha sisältöiset valmennukset. Elämä-osion orientoivia ja lämmitteleviä harjoituksia on mahdollista hyödyntää minkä tahansa muun teeman kanssa. Asumisvalmennuspaketti mahdollistaa toteutuksen intensiivisenä valmennuksena vaikkapa 2x90 minuuttia teemastaan saman viikon aikana tai kymmenen kerran kurssimaisena toteutuksena kerran viikossa kokoontuen 1,5–2 tuntia tapaamiskerrallaan.

Kaikista teemakokonaisuuksissa on aineistoja eri näkökulmista. Näitä näkökulmia ovat: Orientaatio, Tunne, Tieto, Toiminta ja Kevennys. Orientaatio sisältää aiheeseen johdattavia tehtäviä ja osallistujia ryhmätoimintaan ja osallistumiseen lämmittäviä harjoitteita. Tunne-tehtävät ohjaavat ajattelua toiminnan ja ilmiöiden taustalla oleviin tunteisiin. Tieto lisää osallistujien tietoa kyseisestä aiheesta, Toiminta mahdollistaa kokeilemisen ja tekemällä oppimisen ja Kevennys sisältää huumoripitoisia, lyhyitä ja tunnelman keventämiseen ja nostamiseen tarkoitettuja materiaaleja. Nämä voivat olla esimerkiksi leikkimielisiä testejä.

Asumisvalmennuspaketti on fyysisesti kansiomuotoinen. Sen lisäksi kaikki aineistot ovat tallennettuina sähköisessä muodossa. Kansio on osioittain otsikoitu ja osioiden alussa on sisällysluettelot sekä kuvaukset valittujen materiaalien ajatelluista tavoitteista ja pienet esittelyt sisällöistä. Osaan tehtävistä tehtiin oma, tehtäväkohtainen ohjeistuksensa ohjaajalle. Osa aineistoista muokattiin ja toimitettiin Josnan tarpeisiin sopiviksi, osa tehtävistä tai tietosisällöistä rakennettiin alusta alkaen tätä valmennusta varten. Aineistoihin merkittiin alkuperäiset lähteet ja sähköisiin materiaaleihin niihin johtavat linkit.

Kehittämisen prosessin aikana löytynyt sivupolku, Josnalla syntynyt tarve tehosiivous- ja järjestämismateriaalille synnytti aiheisiin paneutuvan yksilöasiakastyössä käytettävän kokonaisuuden ensimmäisen version ohjeistuksineen ja prosessikuvauksineen. Tämä ”Tehosiivouksen ja järjestämisen työkirja” -työnimellä

kulkeva paketti sisältää kuluttamiseen, järjestämiseen, siivoamisen ja kierrättämiseen liittyvät osiot. Mukana on myös ohjaajan ohje tehosiivousprosessin suunniteluun ja toteutukseen sekä tehtävien käyttöön. Suurin osa tehtävistä on yhteneväisiä asumisvalmennuksen aineistojen kanssa. Tämä kehittämissyklin sivuspiraali toi prosessiin lisää työtä, mutta ajankohtaisuutensa ja sisällöllisten yhtymäkohtiensa vuoksi se kannatti sisällyttää samaan yhteyteen.

Asumisvalmennukseen tehtiin tiivis ohjaajan opas, joka on jaoteltu ajallisesti eri vaiheisiin (taulukko 4). Oppaan tehtävänä on muistuttaa keskeisimmistä ryhmätoiminnan suunnittelun ja ryhmänohjauksen asioista ja tutustuttaa ohjaaja erityisesti tähän aineistoon ja sen käyttöön. Ohjaajan opas on mukana asumisvalmennuksen materiaalikansiossa. Asumisvalmennusta järjestävillä Josnan ohjaajilla on jo kokemusta asumisen teemoista, ohjaustyöstä ja ryhmäprosesseista sekä tarvittavat tiedonhankintataidot lisätiedon etsimiseen halutessaan. Oppaassa on vinkkinä linkkejä muihin ryhmänohjausmateriaaleihin.

Ajankohta	Tehtävät
Ennen valmennusta	<ul style="list-style-type: none"> Ryhmän ja sen osallistujien ennakkotiedot ja tiedon tarpeet asumisesta Ryhmän osallistujien mahdolliset erityispiirteet ryhmään osallistumisen tai oppimisen suhteen Mahdollisen yhteistyökumppanin tarpeet ja tavoitteet valmennukselle Valmennusmateriaaliin tutustuminen, sisällön valinta Aikataulun päättäminen ja sopiminen Tilaan ja materiaaleihin liittyvät valmistelut
Valmennuksen aikana	<ul style="list-style-type: none"> Aloitus Perustiedot valmennuksesta, aikataulu, päivän kulku Lyhyt Josnan esittely Sääntöjen sopiminen, turvallisuus Osallistujien tavoitteiden asettaminen Toiminta Tauotus Arviointi, palauteet Lopettaminen
Valmennuksen jälkeen	<ul style="list-style-type: none"> Osallistujien, ohjaajan ja mahdollisen yhteistyökumppanin palautteiden ja arviointimateriaalin käsittely ja niiden perusteella tehtävät muutokset

Taulukko 4. Ohjaajan oppaan sisältöjä

Nyt kehitetyn asumisvalmennuksen moduulimaisuus ja laaja tehtävä- ja harjoitevalikoima mahdollistaa valmennuksen räätälöinnin aina kulloisenkin kohderyhmän tarpeisiin. Asumisvalmennus voidaan järjestää muuta opetusta täydentävänä formaalin oppimisen ympäristöissä (oppilaitokset) tai non-formaalin oppimisen ympäristöissä (Josnan toiminta, etsivä nuorisotyö, avoimet ryhmät). Lisäksi Josnan asumisvalmennus tulee täydentämään sosiaalipalvelujen valikoimaa. Josna tekemä yhteistyö asumisen asioissa nuorten tieto- ja neuvontapiste Ohjaamon kanssa jatkuu. Muita mahdollisia yhteistyökumppaneita voivat olla nuorten työpajat, kuntouttava työtoiminta tai lastensuojeluyksiköt. Tehtävät ja harjoitteet suunniteltiin ensisijaisesti pienryhmätyöskentelyä silmällä pitäen, mutta lähes kaikki niistä soveltuvat yksilötyöskentelyyn suoraan tai hieman tehtävänantoa muokkaamalla.

9.3 Tavoitteiden asettaminen, arviointi ja kehittäminen jatkossa

Asumisvalmennuksen keskeisimpänä tavoitteena on nuoren itsenäisen asumisen onnistuminen. Arviointi olisi mahdollista vasta vuosien päästä valmennuksesta, ja asumisen onnistumiseen tai sen kriisiytymiseen vaikuttavat lukuisat seikat. On yleisesti tiedossa, että ennalta ehkäisevän työn vaikutusten arviointi on hankalaa silloinkin, kun työn tiedetään olevan kannattavaa.

Asumisvalmennusmateriaali jättää henkilö- ja ryhmäkohtaisten tavoitteiden asettelun ja niihin pääsemisen arvioinnin valmennuksen kulloisenkin ohjaajan, ryhmän osallistujien ja valmennuksen tilaajan ratkaistavaksi. Asumisvalmennuksen yleiset tavoitteet nuorisoasunnottomuuden ja asumisen haasteiden vähentämiseen liittyen esitellään alussa osallistujille. Itse valmennuksen toteutusta sisältöjen ja rakenteen osalta pääsevät arvioimaan nuorten osallistujien lisäksi ohjaaja ja tilaajatahon edustaja. Valmennuksen alussa osallistujia pyydetään asettamaan itselleen asumisen teemaan liittyviä oppimisen tavoitteita valmennuksen ajalle. Näihin palataan valmennuksen lopussa itsearviointin muodossa.

Oppimisen tavoitteiden asettelun näkökulmasta on merkitystä, mihin asumisvalmennus nuoren elämässä sijoittuu. Tavoitteiden asettelun suhteen väljin

asumisvalmennuksen järjestämistapa on tilanteessa, jossa valmennus sijoittuu nuoren vertaisuuteen tai vapaaehtoisuuteen pohjautuviin, esimerkiksi nuorisotyön toimintaympäristöihin. Jos valmennus on nuorelle osa arvioitavaa opintokokonaisuutta, tavoitteet oppimiselle tai ainakin osallistumiselle asettaa osittain ryhmän oma opettaja. Asumisvalmennuksen ohjaajan ja ryhmän opettajan tulee edeltä keskustella valmennuksen sisällöistä sekä tavoitteista ja niiden arvioinnista. Myös kuntoutuksen tai työllistymisen ympäristöissä nuorten vastuutyöntekijöillä on tässä keskeinen rooli.

Jos asumisvalmennus olisi asuttamisen edellytyksenä tilanteessa, jossa lastensuojelun jälkihuollon asiakkuudessa oleva alaikäinen nuori muuttaa omilleen asumaan, tavoitteena on valmennukseen sitoutumisen lisäksi itsenäisen asumisen alun onnistuminen. Tätä arvioidaan säännöllisesti nuoren sosiaalityöntekijän ja muun verkoston kanssa.

Kun asumisvalmennus tarjotaan nuorelle työkaluna asumisen jo kriisiytyttyä, liitännäistavoitteena on osallistumisen ja asioiden omaksumisen lisäksi opitun vieminen käytäntöön jatkossa todistetusti. Tämän lopullinen arviointi jää nuoren itsensä lisäksi hänen ammattilaisverkostonsa ja vuokranantajatahon ratkaistavaksi. Työn ennaltaehkäisevyys on silloin suhteessa nuoren asumisen jatkoon ja asumisvalmennus toimii yhtenä sosiaalisena interventiona asumisen onnistumisen turvaamiseksi.

Asumisvalmennuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää osallistavan ja valtaistavan arvioinnin periaatteita. Niihin tarvittavia rakenteita asumisvalmennuksen sisälle kehitetään Jonsalla asumisvalmennusten alettua. Osallistujien valmennusta koskeva palaute kerätään yksittäisten valmennuskertojen ja koko asumisvalmennuksen jälkeen paperilomakkeella tai sähköisellä Webropol-kyselyllä. Lisäksi ohjaaja luo osallistujille mahdollisuuksia suullisen palautteen antoon valmennuksen aikana sekä arvioi itse valmennuksen onnistumista. Ohjaaja pyytää palautetta myös tilaajataholta tai mahdollisilta yhteistyökumppaneilta. Kysymykset on osittain räätälöitävä kyseisen valmennuksen tavoitteiden, kohderyhmän ja valmennukseen valikoituneiden sisältöjen perusteella.

10 Pohdinta

10.1 Johtopäätökset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on osaltaan olla vähentämässä nuorten asunnottomuutta, asunnottomuusriskiä ja asumisen haasteita. Tavoitteena oli kehittää Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistykselle (Josna) asumisvalmennuksen prosessin rakennetta ja sisältöjä. Asumisvalmennusta tullaan käyttämään itsenäistymisikäisten nuorten asumistietojen, -taitojen ja -valmiuksien lisäämisessä, jotta nuorten itsenäinen asuminen voisi onnistua.

Yhteiskehittämisen periaatteita ovat eri toimijoiden yhdenvertainen osallistumismahdollisuus sekä dialogisuus (Kauppinen ym. 2020, 3, 8). Tässä prosessissa yhteiskehittämiseen osallistuivat kohderyhmän edustajat, eli itsenäistymisvaiheessa olevat nuoret sekä tulevien asumisvalmennuksien ohjaajat, eli Josnan nuorisoasumisen ammattilaiset. Opinnäytetyön tuotoksena kehitettiin asumisvalmennuksen rakenne, ohjaajan opas ja sisältöjä valmennukseen.

Nuoret tarvitsevat aikuisia tuekseen itsenäistymismatkallaan kohti aikuisuutta. Nuorten liittyminen toisiin ihmisiin ei sulje pois heidän autonomiansa kehitystä, vaan kasvu tapahtuu juuri sosiaalisissa suhteissa. Tukea ja opastusta saakin tarvita. Syrjäytyneiden tai syrjäytymisriskissä olevien nuorten kohdalla tukea tarvitaan erityisesti, että siirtymä aikuisuuteen onnistuisi. (Juvonen 2015, 235.) Nuoret tarvitsevat aikuisuuden tietoja, taitoja ja kokemuksia voidakseen hahmottaa kokonaisuuksia ja nähdäkseen asioissa jatkossa itsenäisesti syy-seuraussuhteita. He myös haluavat oppia uutta, jotta he voivat astua aikuisten maailmaan samanarvoisena ja tarvittavilla taidoilla varustettuina. (Aalberg & Siimes 2007, 76.) Opinnäytetyön tuotos, asumisvalmennus vastaa itsenäistyvien nuorten ja nuorisoasumisen ammattilaisten tarpeeseen yhteisestä työvälineestä ja -tavasta, jotta nuorten asumisen tiedot, taidot ja valmiudet voivat lisääntyä.

Josnan nuorisoasumisen ammattilaiset määrittivät hyvät lähtökohdat asumisvalmennuksen ja ohjaajan oppaan kehittämiseksi ammattilaisen näkökulmasta.

Yhteiskehittämiseen osallistuneet nuoret olivat innostuneita asumisvalmennuksen kehittämisestä ja arvioinnista. Omiin itsenäistymisen kokemuksiinsa peilaten he kertoivat huomioita valmennuksen sisältöön ja rakenteeseen liittyen. Nuoret kuvasivat kehittämispajoissa, itse termejä tietämättä, tulevan asumisvalmennustilanteen ideaalia sosiaalipedagogisen työtteen ja menetelmien ominaispiirteillä. Näitä piirteitä ovat dialoginen kohtaaminen, toimijuuden ja osallistumisen tukeminen, yhteisöllisyys, käytäntö ja teoria yhdessä, sekä yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan -tasoilla toimiminen (Nivala & Ryyänen 2022, 230). Sosiaalipedagoginen teoria tuki asumisvalmennukseen valittavien materiaalien valinnassa, valmennuksen rakenteessa ja ohjaajan oppaan sisältöjä kootessa loppuun saakka.

Sosiaalipedagogisen työn yksi tavoite on kasvua tukemalla pyrkiä kohti parempaa elämää ja inhimillisempää yhteiskuntaa (Nivala & Ryyänen 2022, 230). Tätä tavoitetta on tässä opinnäytetyössä tarkasteltu pääosin subjektiivisesti nuoren näkökulmasta, mutta inhimillisemmän yhteiskunnan tavoitetta voi tarkastella myös yhteiskunnan suunnalta. Mediassa voi törmätä uutisiin nuoriso- ja katurikollisuuden lisääntymisestä ja nuorten pahoinvoinnista. Asia on vakava. Orpon hallitus on laatimassa vuoden 2023 loppuun mennessä toimenpideohjelman, jolla pyritään katkaisemaan nuoriso- ja jengirikollisuuden lisääntymistä Suomessa (Oikeusministeriö 2023). Nuorten asunnottomuuden ehkäisyn vaikutukset ovat kaksisuuntaisia. Asunnottomuustyö on perusteltua nuoren itsensä, mutta myös yhteiskunnan näkökulmasta (Helskyaho ym. 2020, 21). Yhteiskunta, jonka nuoret voivat hyvin, on turvallisempi myös muille kansalaisille.

Syntyneessä asumisvalmennuksessa kokonaisvaltaisena ajatuksena on, että se kannustaa nuorta ajattelemaan, suunnittelemaan ja toimimaan itsensä parhaaksi asumiseen liittyvissä asioissa nyt ja tulevaisuudessa. Parhaimmillaan Josnan asumisvalmennus haastaa nuorta tulevaisuuteen suuntautuvaan, itseään ja toisia kunnioittavaan elämäntapaan. Elämäntapaan, jossa nuori osaa ja ennen kaikkea haluaa pitää huolta itsestään ja toimia yhteisöissään ja yhteiskunnassa rakentavasti. Silloin nuorella on elämän ja asumisen taitojen elinikäiseen opetteluun asumisvalmennuksen jälkeenkin pystyvyyttä ja omaa tahtoa.

Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys osallistuu nuorisoasumisen ja asumisen palvelujen kehittämiseen ja järjestämiseen kaksoisroolissa. Järjestötoimijana ja nuorten edunvalvojana Josna on etsivän ja löytävän nuorisotyön alueellinen toimija ja yksityisenä sosiaalipalvelujen tuottajana täydentämässä lakisääteisten palvelujen valikoimaa. Kehitetty asumisvalmennus on hyödynnettävissä nuorisotyön ja sosiaalipalvelujen näkökulmista.

Asumisohjaus ja -neuvonta on palvelu, jolle lakisääteisesti ei ole yhtä paikkaa palvelujärjestelmässä (HE129/2022, 5–8). Tärkeä työ on monen vastuulla, muttei kenenkään yksistään. Joensuun seudulla nuorten asumisohjauksen ja -neuvonnan järjestäjänä ja asumistietojen ja -taitojen välittäjänä Josnalla on pitkä historia. Vuosien saatossa asumisohjaus- ja valmennusasioissa on jalkauduttu kouluihin, nuorisotiloihin, vankiloihin ja nuorten tieto- ja neuvontapiste Ohjaamolle, Josnan tiloissa järjestetyn toiminnan lisäksi. On mukava päästä vastaamaan itsenäistyvien nuorten ja heidän palvelujaan järjestävien yhteistyökumppaneiden tarpeisiin uudistetulla ja kehitetyllä asumisvalmennuksella. Nyt syntyneen asumisvalmennuksen moduulimaisuus ja laaja tehtävä- ja harjoitevalikoima mahdollistaa valmennuksen räätälöinnin aina kulloisenkin kohderyhmän tarpeisiin. Tehtävät ja harjoitteet on valittu ensisijaisesti pienryhmätyöskentelyä silmällä pitäen, mutta monet niistä sopivat yksilötyöskentelyyn suoraan tai tehtävänantoa muokkaamalla.

Tässä toimintatutkimuksellisessa kehittämistyössä nuorten asumiseen ja asunnottomuuteen liittyvä teoreettinen tieto, yhteiskehittämisessä syntynyt tieto sekä käytännönläheisen tuotoksen ominaisuudet kiertyivät yhteen, ja niistä syntyi osiaan suurempi kokonaisuus. Kehittämissyklin sivupolut tuottivat asumisvalmennuksen lisäksi ”Tehosiivouksen ja järjestämisen työkirja” -nimellä kulkevan toimintamallin ensimmäisen version. Kehittämiseen valitut tiedonhankinnan ja arvioinnin menetelmät palvelivat prosessin kulkua ja tuotoksen syntymistä. Asumisvalmennusten käynnistyttyä tuotosta päästään testaamaan ja arvioimaan vielä kehittämisaikaista arviointia konkreettisemmin.

10.2 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyöprosessin luotettavuutta ja eettisyyttä koskevat ohjeet ja suositukset sitovat opinnäytetyöntekijää. Ne viitoittavat valinnoissa aineiston hankinnan, sen käsittelyn ja lähteiden käytön suhteen. Hyvän tieteellisen käytännön periaatteita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023a, 11). Ammattikorkeakoulut ovat sitoutuneet noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa -ohjetta (Arene 2019, 3). Ammattikorkeakouluilla on myös oma suositus opinnäytetöiden eettisyyteen ja hyvän tieteellisen käytännön mukaiseen opinnäytetyöprosessiin. Näiden suositusten tarkoituksena ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden osalta on: ”edistää hyvää ja ehkäistä epärehellistä tieteellistä käytäntöä ja siten parantaa opinnäytetöiden yhdenmukaisuutta ja laadukkuutta”. (Arene 2019, 4.)

Kun kehittämistyötä tehdään sosiaalipalvelujen järjestäjän roolissa ja asiakkaiden kanssa, eettinen vastuu korostuu. Valtakunnallisen sosiaali- ja terveysalan eettisen neuvottelukunta ETENEn toiminnan tarkoituksena on potilaan ja asiakkaan perusoikeuksien ja ihmisarvon toteutumisen edistäminen sekä hyvän hoidon ja palvelun toteutuminen monin eri tavoin sosiaali- ja terveysalalla (Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta 2011, 5–7). Ammatilaisen tulee huolehtia sosiaali- ja terveysalan eettisten suositusten toteutumisesta silloinkin, kun yhteiskennittämisen tiimoilta ollaan asiakkaiden kanssa uudenaikaisessa tai ainutkertaisessa kohtaamistilanteessa.

Tämä opinnäytetyöprosessi on pyritty suunnittelemaan ja toteuttamaan luotettavasti ja eettisesti. Suunnitteluvaiheessa se on tarkoittanut tutkimuseettisiin ohjeisiin ja hyvän tieteellisen käytännön menetelmiin tutustumista. Opinnäytetyöntekijöille on tarjolla käytännönläheisiä ja selkeitä tarkistuslistoja kuten HTK 2023 -ohjeeseen sitoutumisen muistilista ja Vastuullinen opinnäytetyö -lista, joiden perusteella tämän työn luotettavuutta ja eettisyyttä on huomioitu ja arvioitu (Arene 2019, 14; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023b, 1–6).

Plagiointi on toisen työn tai tulosten käyttöä tai lainaamista ilman tarvittavia lupia tai viittauksia. Plagioinniksi lasketaan suora tai mukailien tehty kopiointi.

(TENK 2023a, 18.) Tässä työssä on avoimesti ilmaistu hyödynnettävän muiden toimijoiden tuottamia aineistoja, joita on jaossa internetissä ja erilaisissa julkaisuissa. Josnan asumisvalmennus jatkaa kyseisten toimijoiden toivetta materiaalien hyödyntämisestä hyvän asumisen onnistumiseksi tai esimerkiksi nuorten mielenterveyden parantamiseksi. Asumisvalmennuksen tehtäviin on merkitty alkuperäinen lähde, myös siinä tapauksessa, että materiaalia on mukailtu tai muokattu.

Piittaamattomuus hyvästä tieteellisestä käytännöstä on esimerkiksi sitä, ettei huolehdi tarvittavista luvista, valitsee työmenetelmiä, joiden käyttöä ei hallitse, tai käyttää lähteitä, joiden merkitystä ei ymmärrä. (TENK 2023a, 18–19; Vilka 2021b, luku 2) Omasta työstä lähtevä käytännönläheinen aihe ja toiminnallinen opinnäytetyön toteutustapa ovat mahdollistaneet oman ymmärryksen ja osaamisen kokoisten asioiden kanssa operoinnin, jolloin riski piittaamattomuudelle on ollut pieni.

Opinnäytetyön osalta solmittiin Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistyksen kanssa toimeksiantosopimus ja aineiston hankintaan liittyen tutkimuslupasopimus. Kehittämispajojen osallistujille esiteltiin edeltä kehittämistyön tavoite, tarkoitus ja suunnitelma syntyvästä tuotoksesta. Osallistujat olivat mukana vapaaehtoisesti. Opinnäytetyöprosessissa ei kerätty tai käsitelty kehittämispajoihin kutsuttujen tai osallistuneiden henkilö- tai yhteystietoja. Osallistujien kehittämispajoissa tuottama aineisto kirjattiin tiedostoihin, joita säilytettiin tietosuojan kannalta asianmukaisesti. Tiedostot poistettiin opinnäytetyöprosessin jälkeen.

Saatu aineisto ja niistä tehdyt johtopäätökset ovat yhdistettävissä kehittämistyöpajoihin osallistuneisiin ammattilaisiin ja nuoriin ryhmätasolla. Pajoissa nuoria ohjeistettiin kertomaan mielipiteitään ja näkemyksiään ajatellen itsenäistymisvaiheessa olevien nuorten asumisen tiedon tarpeita ja oppimistapoja yleisesti. Nuoret kertoivat myös omakohtaisia kokemuksiaan, mutta se oli vapaaehtoista. Kehittämispajoihin osallistuneita nuoria tai heidän taustojaan ei tarkemmin esitelty raportissa tunnustettavuuden vuoksi. Kehittämispajoissa saatuja yksittäisiä vastauksia ei lainattu sanatarkasti, koska ne olisivat mahdollisesti yhdistettävissä vastaajiin.

Yhteiskehittämisessä mukana olleille nuorille oli selvää, että osallistuessaan he voivat tulla käsitetyksi nuorina, jotka ovat tarvinneet asumisessaan tukea tai että heihin tai heidän elämäntarinaansa saattaa liittyä asioita, joita yleisesti voidaan pitää riskitekijöinä itsenäisen asumisen onnistumisessa. Nuoret kokivat positiivisena asiana asiantuntijuutensa antamisen Josnan käyttöön ja osallistumisen nuorille suunnatun asumisvalmennuksen kehittämiseen, vaikka tämä yhtymäkohta tulisikin tietoon. Kokemusasiantuntijuus oli osallistujille tuttu käsite ja he olivat motivoituneita toimimaan sen kaltaisessa roolissa kehittämistyössä.

Osallisuus kehittämispajoissa toteutui hyvin. Luotettavuutta olisi lisännyt mahdollisuus pitää useampia kehittämistyöpajoja eri nuorille. Ajallisesti se ei nyt ollut mahdollista. Osallistuneet nuoret kokivat osallisuuden kokemuksia ja tätä ja-ettua asiantuntijuutta olisi ollut mukava mahdollistaa laajemmalle osallistujajoukolle. Asiakasosallisuuden elementit Josnan kehittämistyössä aiheen parissa onneksi jatkuvat asumisvalmennuksen jatkekehittämisessä sekä sivutuotteena syntyneen Tehosiivouksen ja järjestämisen työkirjan prosessin jo alkaneessa pilotoinnissa.

Työelämän soveltavan tutkimuksen yhtenä tavoitteena on luoda yhteistä kieltä, käsitteitä ja keskustelukulttuuria eri toimialojen sekä niiden sidosryhmien kesken (Vilka 2021b, luku 2.) Asumisvalmennuksen kehittämisprosessi olisi ollut moniäänisempi, jos mukaan olisi kutsuttu jo suunnitteluvaiheessa muita toimijoita, joita nuorten asunnottomuus ja asumisen onnistuminen koskettaa. Nuorten asuminen ja asunnottomuus koskettaa ammatillisesti sosiaali- ja terveysalan lisäksi rakennuttaja-, vuokranantaja- ja isännöintitahoja, opetusalaa, nuorisotyötä, maahanmuuttajapalveluja, poliisia, rikosseuraamuslaitosta sekä monia muita toimijoita, jotka nuorten kanssa työskentelevät ja palveluja järjestävät. Tämän kehittämistyön tuotos on tehty vastaamaan sosiaalialan toimijoiden ammatilliseen tarpeeseen Josnalla. Toimeksiantaja Josnan näkökulma nuorten hyvän asumisen edunvalvojana tuo toteutukseen kehittämisaikana, mutta myös jatkossa vahvasti asiakaslähtöisen otteen. Asumisvalmennukset käynnistyessään toivottavasti lisäävät monialaista keskustelua ja konkreettisia toimia nuorten asunnottomuuden vähentämiseksi ja nuorten hyvän asumisen turvaamiseksi.

10.3 Ammatillinen kehittyminen

Ammatillinen kehittyminen opinnäytetyöprosessin aikana on ollut nuorisoasumisen ja nuorten asunnottomuuden teemojen syventyvää ymmärrystä ja konkreettisen tiedon lisääntymistä. Se on ollut työotteeseen liittyviä oivalluksia sosiaalipedagogisen työtteen ominaispiirteitä systemaattisesti läpikäydessä. Prosessimaisesta kehittämisestä, asiakasosallisuuden huomioimisesta ja yhteiskehittämisen menetelmistä on tullut hyvää harjoitusta.

Opinnäytetyöprosessi omaan työyhteisöön tehtynä, omaan tehtäväkuvaan kiinteästi liittyen on toiminut teorian ja käytännön vuoropuheluna. Josnalla tutuiksi tulleissa nuorten tilanteissa, tarinoissa ja toimintatavoissa on ollut suoria yhtymäkohtia teoria-aineiston kuvauksiin nuorten asumisesta, asunnottomuudesta ja asunnottomuuden syistä. Tämä on syventänyt ymmärrystä asiakasnuorten tilanteista ja toiminnasta. Asumisvalmennusta kootessa tehtäviä on mielessään tullut jo sijoitettua asiakastyöskentelyyn. On inspiroivaa päästä pian toteuttamaan asumisvalmennusta käytännössä nuorten kanssa ja yhteistyökumppaneiden tarpeisiin sovittaen.

Omasta työstä lähtevän ja siihen syventyvän kehittämiskohteen kanssa on välillä ollut vaikea tiedostaa mikä rooli omalla asiantuntemuksella on ja miten sitä kannattaa hyödyntää. On myös ollut vaikeaa säädellä sitä, kuinka syvälle tai pitkälle työssä pyrkii opinnäytetyön aikana menemään, koska työ jatkuu myös opinnäytetyöprosessin jälkeen. Kokonaisuutena opinnäytetyöprosessi on toiminut perinpohjaisena oman työtehtävän asemoijana alueella, nuorisoasumisen palvelujen kentässä sekä nuorten asunnottomuustyön ajallisessa jatkumossa.

10.4 Jatkotutkimus- ja kehittämisaiheita

Tässä opinnäytetyöprosessissa kehitetyn asumisvalmennuksen vaikuttavuuden seuranta ja arviointi tulevaisuudessa olisi kiinnostava, vaikkakin haastava tehtävä. Osallistujien ja yhteistyökumppaneiden kokemia hyötyjä asumisvalmennuksesta on kuitenkin mahdollista selvittää valmennusten käynnistyttyä.

Asumisvalmennusten osallistava ja valtaistava arviointi vaatii vielä yksityiskoh-
taisempaa suunnittelua valmennusten alkaessa. Kehittämisen sivupolkuna syn-
tyneen Tehosiivouksen ja järjestämisen työkirjan jatkokehittäminen on jo käyn-
nistynyt ensimmäisen version pilotoinnilla nuorten kanssa.

Tätä asumisvalmennusta kehittäessä tiedostettiin sen yhdenvertaisuuteen ja
saavutettavuuteen liittyviä puutteita. Valmennus tällaisenaan ei sovellu kaikille
asumistietoutta tarvitseville itsenäistymisikäisille nuorille. Jatkossa valmennusta
kannattaisi räätälöidä eri kulttuureista tulevien maahanmuuttajatausteisten nuor-
ten tarpeisiin ja lähtökohtiin soveltuvaksi. Kehittämistyötä voisi tehdä yhteis-
työssä maahanmuuttajataustaisten nuorten, alueen maahanmuuttajapalvelujen
ja vaikkapa pääkaupunkiseudun nuorisoasuntoyhdistysten toimijoiden kanssa.
Pääkaupunkiseudun nuorisoasuntoyhdistyksissä maahanmuuttajataustaiset asi-
akkaat ovat jo pitkään olleet keskeistä asiakasryhmää. Myös Joensuun seudun
nuorisoasuntoyhdistyksessä maahanmuuttajataustaisten nuorten määrä toden-
näköisesti on lisääntymässä maahan muuton lisääntyessä sekä niin sanottujen
toisen polven maahanmuuttajien aikuistuesssa.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARAn ensi kertaa kunnille myöntämä,
asumisneuvonnan toteuttamiseen, laajentamiseen ja kehittämiseen kohden-
nettu asumisneuvonta-avustus vuosille 2023–2027 on tätä kirjoittaessa alkutai-
paleellaan. Jatkossa se tuonee asumisneuvonnan kentälle uusia toimintamal-
leja, käytäntöjä ja toimijoita, kun asumisneuvontaa järjestetään uusien kohde-
ryhmien saataville. Lähivuosina olisi kiinnostavaa selvittää, ovatko kunnat pysty-
neet hyödyntämään ARAn avustusta, onko kaikille kansalaisille saatavilla ole-
valla asumisohjauksella toivottua vaikuttavuutta ja ansaitseeko se siten jatkossa
paikkansa kunnallisissa palveluissa. Olisi hyvä selvittää millä tavoin eri alueilla
asumisneuvontaa uuden avustuksen turvin järjestetään, millainen rooli järjes-
töillä on palvelujen tuottajina ja erityisesti mikä on kaikille nuorille suunnatun
asumisneuvonnan järjestämistapa. Syntykö muutosten myötä tarvetta vaik-
kapa Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistyksen uudelle asumisvalmennuk-
selle?

Lähteet

- Aalberg, V. & Siimes, M. A. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.
- Aho, P., Myllymäki, T., Sandqvist, S. & Strandell, A. 2021. Nuorten asuminen 2020. Kyselytutkimus. Ympäristöministeriön julkaisuja 8. Helsinki: PunaMusta Oy.
- Alanen, O. 2015. Nuoret osallisiksi. Teoksessa Määttä, M. & Määttä, A. (toim.) Parempia ratkaisuja koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten tukemiseen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 16/2015. 77–89.
- Alastalo, M. & Vuori, J. 2023. Dokumentit. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/dokumentit/>. 1.11.2023.
- Alho, S. 2021. Kollektiivinen asiantuntijuus ja monitoimijainen yhteistyö aikuis-sosiaalityössä. Teoksessa Matthies, A-L., Svenlin, A-R. & Turtiainen, K. (toim.) Aikuis-sosiaalityö. Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. 69–85.
- Arene. 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. <https://arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>. 1.11.2023.
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA). 2023. Asunnottomat 2022. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus selvitys 2/2023. [https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2022\(64974\)](https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2022(64974).). 1.11.2023.
- Custódio, I. 2020. Ensiaskel tulevaisuuteen. 16-vuotiaiden nuorten ajatuksia itsenäisestä asumisesta. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu. 3/2020. Lastensuojelun Keskus-liitto. https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Ensiaskel-tulevaisuuteen_verkkojulkaisu.pdf. 1.11.2023.
- Eloranta, S-S. 2023. Joensuun kaupungin asuntoasiainhoitaja, henkilökohtainen tiedonanto 12.10.2023.
- Fröjd, S., Marttunen, M., & Kaltiala-Heino, R. 2012. Nuorten aikuisten asunnottomuutta ennustavat tekijät peruskoulun viimeisellä luokalla. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti. 3 (49). 232–246. <https://journal.fi/sla/article/view/7085>. 1.11.2023.
- Granfelt, R. 2022. Asumissosiaalityö marginalisaation vastaisena psykososiaalisena ja suhdeperusteisena työnä. Teoksessa Jokinen, A., Raitakari, S. & Ranta, J. (toim.) Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa. Konstruktionistisia jäsenyyksiä. Tampere: Vastapaino. https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2023/02/Sosiaalityo_yhteiskunnan_marginaaleissa.pdf. 1.11.2023.
- Groop, K. 2021. Sijaishuolto osana elämäntarinaa – elämänkulun käännekohtien analyysi sijaishuolloista itsenäistyneiden kokemuksista. Janus 29 (3) 249–266. <https://journal.fi/janus/article/view/82039/65546>. 1.11.2023.
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asumisneuvonnan tuesta kunnille vuosina 2023–2027. HE 129/2022 vp.

- Heikkinen, H.L.T. 2010. Käyttöteoriat ja opettajankoulutuksen opetussuunnitelma. Teoksessa Heikkinen, H.L.T, Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Kansanvalistusseura. Vantaa: Hansaprint Oy. 56–76.
- Heikkinen, H.L.T., Rovio, E & Kiilakoski, T. 2010. Toimintatutkimus prosessina. Teoksessa Heikkinen, L.T., Rovio E. & Syrjälä L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 78–93.
- Helskyaho, R., Irjala, T. & Timonen, S. 2020. Neuvokkaasti palveluiden piiriin – asumisneuvonta asumisen mahdollistajana. Asumisneuvontakyselyn yhteenvetoraportti. Y-säätiö. Nuorisoasuntoliito. https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2023/02/Asumisneuvontakysely_Verkostokehittajat_2020_raportti.pdf. 1.11.2023.
- Herranen, J., Määttä, M. & Souto, A-M. 2015. Opiskelu mahdolliseksi. Teoksessa Määttä, M. & Määttä, A. (toim.) Parempia ratkaisuja koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten tukemiseen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 16/2015. 57–76.
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf. 1.11.2023.
- Isola, A-M., Kaartinen H., Leemann, L., Lääperi, R., Scheiner, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 33/2017. Helsinki. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 1.11.2023.
- Joensuu. 2023. Joensuun kaupungin asuntopoliittinen ohjelma. <http://dynastyjulkaisu.pohjoiskarjala.net/joensuu/kokous/2023738-9-44938.PDF>. 1.11.2023.
- Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys. 2023a.Yhdistys. <https://www.josna.fi/yhdistys/>. 1.11.2023.
- Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys. 2023b.Asumisohjaus ja neuvonta. <https://www.josna.fi/palvelut/asumisohjaus-ja-neuvonta/>. 1.11.2023.
- Jokinen, S-M., Malinen, J., Pelto-Huikko, A. & Tarvainen, T. (toim.) Olisinpa kotona. Nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisyhankkeen (2012–2015) tuotokset ja opit. 2016. NAL Nuorisoasuntoliitto. http://nal.fi/wp-content/uploads/2019/09/NAL_Olisinpa_kotona_p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6julkaisu_E-versio.pdf. 1.11.2023.
- Juntto, A. 2010. Asumisen unelmat ja arki. Teoksessa Juntto, A. (toim.) Suomalainen asuminen muutoksessa. Helsinki: Gaudeamus Oy. Helsinki University Press.
- Juvonen, T. 2015. Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen. Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 165. Helsinki: Unigrafia.
- Kaakinen, Juha. 2023. KOTIIN. Selvitysraportti tarvittavista toimenpiteistä asunnottomuuden poistamiseksi vuoteen 2027 mennessä. Ympäristöministeriö. <https://urly.fi/3gJT>. 1.11.2023.
- Karelia ammattikorkeakoulu. 2023. Opinto-opas Sosionomi (AMK). <https://opin-toopas.karelia.fi/48/fi/94/127/358>. 1.11.2023.

- Kauppinen, S., Kesäniemi, E., Luojus, S., Lange, P. & Lönn, N. 2020. Tarpeesta ratkaisuksi. Yhteiskehittämisen opas sosiaali- ja terveydenhuollossa. Forum Virium Helsinki & Laurea-ammattikorkeakoulu. <https://forumvirium.fi/uusi-yhteiskehittamisen-opas-sosiaali-ja-terveydenhuoltoaloille-julkaistu/>. 1.11.2023.
- Kiilakoski T. & Kauppinen, E. 2021. Oppiminen nuorisotyössä. Kiistanalainen käsite käytännössä. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2021, vol. 22. 85–112.
- Kinnunen, R. 2016. Työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön vaikuttavuus. Työkaluna sosiaalisen vahvistumisen Sovari-mittari. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. Pieksämäki: Pieksäprint Oy.
- Kivipelto, M. 2008. Osallistava ja valtaistava arviointi. Johdatus periaatteisiin ja käytäntöihin. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Stakesin työpapereita 17/2008. Helsinki: Valopaino Oy.
- Kurki, L. 2002. Persoona ja yhteisö. Personalistinen sosiaalipedagogiikka. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.
- Kuusinen, J., 1997. Nuorten aikuisten kehitystehtävät, onnellisuus ja kehityksen hallinta. Teoksessa Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan – kehitys kontekstissaan. Porvoo: WSOY. 311–322.
- Laki asumisneuvonnan tuesta kunnille vuosina 2023–2027. 1036/2022.
- Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012.
- Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987.
- Mehtonen, T. 2011. Sosiaalisen vahvistamisen osaaminen. Teoksessa Herranen, J. & Lundbom, P. (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Humanistinen ammattikorkeakoulu – Humak. Sarja C: Oppimateriaaleja.
- Mäki, J. 2019. Raportti nuorten asunnottomuusilmiötä kartoittavasta kyselystä. Lapin yliopisto. https://nal.fi/wp-content/uploads/2019/12/Nuorten-asunnottomuus-kunnissa-2019_Raportti-Webropolkyselyn-tuloksista.pdf. 1.11.2023.
- Mäntylä, K., Toomar, J. & Rekauf, M. 2013. Graka kaulassa. Gradun ja kandin tekijän selviytymisopas. Oy Finn Lectura Ab.
- Mönkkönen, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Gaudeamus. Oy. Tallinna: Printon Trükikoda.
- Nivala, E. & Rynnänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 14. 9–41. <https://doi.org/10.30675/sa.122317>. 1.11.2023.
- Nivala, E. & Rynnänen, S. 2022. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. 4. painos. Gaudeamus Oy. Tallinna: Printon Trükikoda.
- Nuorisoasuntoliitto NAL. 2019. Olisinpa kotona. Opas nuorten asumisen tukemiseen osana monialaista ennaltaehkäisevää yhteistyötä. Koonnut Jokinen, S-M. NAL Nuorisoasuntoliitto. https://nal.fi/wp-content/uploads/2019/09/NAL_Olisinpa_kotona_B5.pdf. 1.11.2023.
- Nuorisoasuntoliitto NAL. 2023. Mitä me NALissa teemme? <https://nal.fi/mika-nal/mita-me-nalissa-teemme/>. 1.11.2023.
- Nuorisolaki 1285/2016.
- Nuorisolaki 72/2006.

- Nuorten asumisneuvonta ja -ohjaus. 2022. Nuorisoasuntoliiton henkilöstön intranet. Vain sisäiseen käyttöön. 1.11.2023.
- Oikeusministeriö. 2023. Säädösvalmistelu. Nuoriso- ja jengirikollisuuden torjuminen ja vähentäminen. <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=OM083:00/2023>. 1.11.2023.
- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. Uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Oosi, O., Kortelainen, J., Karinen, R., Jauhola, L. & Luukkonen, T. 2019. Asumisneuvonta suomessa. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus raportteja 2/2019. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA). Tampere: PunaMusta Oy.
- Pleace, N. 2016. Asunto ensin -opas. Eurooppa. Housing First Guide. Europe. Bryssel: FEANTSA. https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2023/02/1.Asunto-Ensien-opas_WEB-27.10.pdf. 1.11.2023.
- Rissanen, P. 2021. Asiakasosallisuus aikuissosiaalityön asiakassuhteessa. Teoksessa Matthies, A-L., Svenlin, A-R. & Turtiainen, K. (toim.) Aikuisosiaalityö. Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. 137–148.
- Sipponen-Damonte, M. 2020. Varmuutta fasilitointiin. Alma Talent. Helsinki. Liettua: BALTO Print.
- Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta. 2011. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE. Etene-julkaisuja 32. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Summa T. & Tuominen, K. 2009. Fasilitaattorin työkirja – Menetelmiä sujuvaan ryhmätyöskentelyyn. Helsinki: Miktor.
- Suvela, I. 2021. Asuminen ja hyvinvointi: Haastavia asumistilanteita kokeneiden nuorten aikuisten kokemuksia. Metropolia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202104286158>. 1.11.2023.
- Syvänen, S., Loppela, K. & Tikkamäki, K. 2019. Dialogisella kehittämisellä tuloksellisuutta, työelämän laatua ja uudistumista. Teoksessa Heiskanen, T., Syvänen, S., & Rissanen T. (toim.) Mihin työelämä on menossa? – tutkimuksen näkökulmia. Tampere: Tampere University Press. 171–215. <http://urn.fi/urn:isbn:978-952-359-006-9>. 1.11.2023.
- Toikko T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 2023a. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. 1. painos. Helsinki. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf. 1.11.2023.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 2023b. HTK 2023-ohjeeseen sitoutumisen muistilista. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-08/HTK-ohje_Sitoutumisen_muistilista_FINAL.pdf. 1.11.2023.
- Tykkyläinen, S. 2017. Asumisneuvonnan vaikutus nuorten itsenäiseen ja vakaaan asumiseen. Nuorisoasuntoliitto ry. NAL. <https://nal.fi/wp-content/uploads/2019/12/Asumisneuvonnan-vaikutus-tutkimus.pdf>. 1.11.2023.
- Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta 2023. Eettiset suositukset sosiaali- ja terveysalalle.

<https://etene.fi/documents/66861912/66864943/ETENE+esite+fin.pdf/365d8223-108f-4181-9d75-a9cf2973e5e2/ETENE+esite+fin.pdf?t=1439377758000>.
1.11.2023.

- Vehkalahti, K. & Armila, P. 2022. Uusiin suuntiin. Nuorten muuttoliike peruskoulun ja toisen asteen opintojen välisessä nivelvaiheessa. Teoksessa Vehkalahti, K., Aapola-Kari, S. & Armila, P. (toim.) Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen. Laadullinen seurantatutkimus Nuoret ajassa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 175. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/sata_nuorta_sata_polkua_aikuisuuteen.pdf. 1.11.2023.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallisen opinnäytetyön ohjaajan käsikirja. Helsinki: Tammi.
- Vilka, H. 2021a. Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. PS-Kustannus. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Vilka, H. 2021b. Tutki ja kehitä. PS-kustannus. Ellibs-ekirjat.
- Ympäristöministeriö. 2011. Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset. Jyväskylän yliopisto. Tampereen teknillinen yliopisto. Kaupunkitutkimus TA Oy. Ympäristöministeriön raportteja 7/ 2011. Helsinki. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/41407/YMra7_2011_Asunnottomuuden_vahentamisen_taloudelliset_vaikutukset.pdf. 1.11.2023.
- Ympäristöministeriö. 2019. Asunnottomuusohjelmien arviointi. Ohjelmista asunnottomuustyön vakiinnuttamiseen. Ympäristöministeriön julkaisuja 11/2019. Helsinki: Ympäristöministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161686/YM_11_2019_Asunnottomuusohjelmien%20arviointi.pdf?sequence=4. 1.11.2023.

Ammattilaisten kehittämispajan kysymykset:

1. Millaisia hyväksi havaittuja asumisohjauksen työkaluja tai -menetelmiä käytät työssäsi asiakkaiden kanssa?
2. Millaisia asumisohjauksen työkaluja tai -menetelmiä koet tarvitsevasi lisää käytettäväksi nuorten kanssa?
3. Mistä teemaan liittyvistä taidoista tai tiedoista näyttäisi nuorilla itsenäistyvillä asiakkailla olevan suurin tarve? (esimerkiksi: talous, tulevaisuuden suunnittelu, asumisen taidot, etuudet, yksinäisyys, tms.)
4. Mitä kehittämisideoita sinulle tulee mieleen ko. tehtäviin liittyen?
5. Onko sinulla vielä tiedossasi jokin hyvä asumisen taitojen materiaali, joita tässä ei ole esillä?
6. Mitä tulisi ottaa huomioon asumisvalmennuksen ohjaajan ohjeistusta tehdessä?

Palautetta tästä tämän päivän työpajasta:

1. Mitä ajatuksia heräsi?
2. Mitä olisi kannattanut tehdä toisin?
3. Mitä muuta, sana on vapaa?

Nuorten kehittämispajan kysymykset:

Pyydän sinua asettumaan itsenäistyvän nuoren asemaan.

1. Mitä asumiseen liittyvää tietoa tämä tarvitsisi?
2. Millä tavoin tieto jäisi hänen mieleensä ja oppimista tapahtuisi?
3. Millainen asumisvalmennus on hyvä nuorille, jotka eivät vielä asu itsenäisesti?
4. Mitä tietoa sinä olisit tarvinnut ennen omilleen muuttoa?
5. Mitä ohjaajan tulee ottaa huomioon valmennusta pitäessään?